

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પુટ્ટમ્મા તથા અન્ય

વિ.

કે. એલ. નારાયણા રેડ્ડી અને અન્ય એક.

(સિવિલ અપીલ નં ૧૦૯૧૮/ ૨૦૧૩)

ડિસેમ્બર ૯, ૨૦૧૩

[જી.એસ. સિંઘવી અને સુધાંસુ

જ્યોતિ મુખોપાધ્યાય, ન્યાયાધીશો.]

મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ – કલમ ૧૬૬ – અકસ્માત દાવો – વળતર
આપવાનો ચુકાદો – ગુણક પદ્ધતિનો ઉપયોગ – મૃત્યુ પામેલ/પીડિતના

વયસમૂહના આધારે ગુણકની પસંદગી – વિભાજિત ગુણક પદ્ધતિ – તેની લાગુ પડતાપણું – ઠરાવ્યું: ૧૯૮૮નું અધિનિયમ વિભાજિત ગુણકના અમલની કલ્પના કરતું નથી – કોઈ વિશિષ્ટ કારણ તથા રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના અભાવે, ટ્રિબ્યુનલ અથવા અદાલતે નિયમિત ક્રમમાં વિભાજિત ગુણક લાગુ ન કરવો જોઈએ અને સર્વોચ્ચ અદાલતના સરલા વર્મા કેસમાં આપવામાં આવેલા તથા રેશ્મા કુમારી કેસમાં પુષ્ટિ પામેલા નિર્ણય મુજબ ગુણક લાગુ કરવો જોઈએ।

મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ – કલમો ૧૬૩એ અને ૧૬૬ – કલમ ૧૬૩એ હેઠળ કરવામાં આવેલા દાવાઓ અને કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલા દાવાઓ માટે જવાબદારીના નિર્ધારણ તથા વળતરની રકમના નિર્ધારણ સંબંધિત સિદ્ધાંતો અલગ છે – કલમ ૧૬૩એની દ્વિતીય અનુસૂચિ હેઠળ નિર્ધારિત સંરચિત સૂત્ર અને તેમાં ઉલ્લેખિત ગુણક કલમ ૧૬૬ હેઠળના દાવાઓ માટે બંધનકારક નથી.

મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ – કલમ ૧૬૩એ, બીજી અનુસૂચિ – તેની લાગુ પડતાશ અને હેતુ – ચર્ચા કરવામાં આવી.

મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ – કલમ ૧૬૩એ, દ્વિતીય અનુસૂચિ – તેમાં સુધારાની – આવશ્યકતા – ઠરાવ્યું કે: દ્વિતીય અનુસૂચિ ૧૯૯૪માં અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી – હાલની જીવનજરૂરિયાતોના ખર્ચ, વર્તમાન મોંઘવારીના દર તથા વધેલી આયુષ્યની અપેક્ષા સહિત બદલાયેલા પરિપ્રેક્ષ્યને કારણે તે હવે બિનઉપયોગી, અતાર્કિક અને અમલમાં અસમર્થ બની ગઈ છે – સંસદ દ્વારા સૂચિત મુજબ અથવા કરવામાં આવનારા દ્વિતીય અનુસૂચિના સુધારાને આધિન રહી,

હાલની જીવનજરૂરિયાતોના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખી દ્વિતીય અનુસૂચિના કોષ્ટકમાં યોગ્ય સુધારા કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને વિશિષ્ટ દિશાનિર્દેશ આપવામાં આવ્યો.

મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ – કલમ ૧૭૧ – અકસ્માત દાવો – વળતર – વ્યાજ આપવાનો આદેશ – ટ્રિબ્યુનલ અને અદાલતો પર સોંપાયેલ ફરજ – ઠરાવવામાં આવ્યું કે: કલમ ૧૭૧ હેઠળ વ્યાજનો કોઈ દર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો નથી અને વ્યાજનો દર નક્કી કરવાની ફરજ ટ્રિબ્યુનલ પર સોંપવામાં આવી છે – સમાન પ્રકારના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે મંજૂર કરેલ વ્યાજના દર તથા મોંઘવારી, અર્થવ્યવસ્થામાં ફેરફાર, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાએ સમયાંતરે અપનાવેલી નીતિ અને કેસ ક્યારેથી બાકી છે તે અવધિ જેવા અન્ય પરિબલોને ધ્યાનમાં લઈને ટ્રિબ્યુનલ અને અદાલતો વ્યાજનો દર નક્કી કરશે.

મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ – કલમ ૧૬૮ – વળતર – મંજૂરાત – ઇંગ્લિશ કાયદા અને ભારતીય કાયદા વચ્ચેનો ફરક – ઠરાવ્યું: ઇંગ્લિશ કાયદા અનુસાર વળતર/વળતર અનુપાતિત નુકસાન મુજબ ચૂકવવાપાત્ર છે, જ્યારે ભારતમાં એવું વળતર ચૂકવવાપાત્ર છે જે ટ્રિબ્યુનલને ન્યાયસંગત જણાય – ઇંગ્લિશ ફેટલ એક્સિડન્ટ્સ અધિનિયમ, ૧૮૪૬.

મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ – કલમ ૧૬૬ – અકસ્માત દાવો – વળતર – તેનું નિર્ધારણ – મૃત્યુ પામનારની ઉંમર ૪૮ વર્ષ હતી અને તે પ્રતિ મહિને રૂ. ૧૩,૩૩૧/- કુલ પગાર મેળવતો હતો તથા કર તરીકે પ્રતિ મહિને રૂ. ૮૮૯/-ની રકમ ચૂકવતો હતો – મૃત્યુ પામનાર પાછળ નિર્ભર એવા ચાર કુટુંબના સભ્યો છોડી

ગયો હતો – ટ્રિબ્યુનલએ રૂ. ૯.૩ લાખ વળતર ફાળવ્યું હતું – વડી અદાલતે વળતર વધારીને રૂ. ૧૧.૨૫ લાખ કર્યું હતું – અપીલમાં, ઠરાવ્યું: કારણ કે મૃત્યુ પામનાર પાછળ નિર્ભર એવા ચાર કુટુંબના સભ્યો છોડી ગયો હતો, તેથી તેની વ્યક્તિગત અને જીવનનિવાહના ખર્ચ તરફની કપાત ૧/૪ હોવી જોઈએ – દાવેદારો દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલમાં વડી અદાલતે ન્યાયસંગત વળતર નક્કી કરવાની બદલે વળતરમાં અલ્પ વધારો મંજૂર કર્યો – વડી અદાલતે કોઈ કારણ દર્શાવ્યા વગર સરલા વર્મા કેસના નિર્ણયના પ્રકાશમાં સામાન્ય રીતે વપરાતી ગુણક પદ્ધતિથી વિમુખ થઈ સ્પ્લિટ ગુણકની સંકલ્પના અમલમાં મૂકી – વડી અદાલતે મૃત્યુ પામનારના પગારમાં ભવિષ્યમાં થનાર વૃદ્ધિની શક્યતાનો પ્રશ્ન પણ વિચાર્યો નહોતો, જોકે તેણે નોંધ્યું હતું કે મૃત્યુ પામનાર ૧૦ વર્ષથી વધુ સમય સુધી પેન્શનપાત્ર સેવામાં ચાલુ રહ્યો હોત – મૃત્યુ સમયે મૃત્યુ પામનારની ઉંમર ૪૮ વર્ષ હતી ત્યારે ‘સરલા વર્મા’ના નિર્ણય મુજબ ૧૩ના બદલે ૧૦નો ગુણક ખોટી રીતે લાગુ કર્યો હતો – તેથી, વડી અદાલતનો ચુકાદો તર્કવિરુદ્ધ અને નોંધાયેલ પુરાવાના વિરુદ્ધ છે તથા મૃત્યુ પામનારની ભવિષ્યની શક્યતાઓનો વિચાર ન કરવા અને સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કાયદાના વિરુદ્ધ સ્પ્લિટ ગુણક પદ્ધતિ અપનાવવા કારણે તેને રદ કરવો યોગ્ય છે – દાવેદારો કુલ રૂ. ૨૩.૪૩ લાખ વળતર મેળવવા હકદાર છે અને વધારાયેલા વળતર પર ફરિયાદ અરજી દાખલ થયેલી તારીખથી વાર્ષિક ૧૨%ના દરે વ્યાજ મેળવવા પણ હકદાર છે.

'આર' ઉંમર અંદાજે ૪૮ વર્ષ, પોતાના સ્કૂટર પર ઘરે પરત ફરી રહ્યા હતા ત્યારે ટેન્કરના ચાલકે બેદરકારીપૂર્વક અને ઉપેક્ષાપૂર્વક ટેન્કર હંકારતાં તેની સાથે અકસ્માત સર્જાયો. જણાવેલ અકસ્માતના પરિણામે 'આર' નીચે પડી ગયા અને તેમના સમગ્ર શરીરે ગંભીર ઈજાઓ પહોંચી, અને બાદમાં તેઓ તે ઈજાઓને કારણે મૃત્યુ પામ્યા. તેમની પત્ની અને સંતાનોએ મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ હેઠળ દાવો અરજી દાખલ કરી, જેમાં રૂ. ૩૦,૦૦,૦૦૦/- વળતરની માંગણી કરવામાં આવી. ટ્રિબ્યુનલએ નિર્ધારિત કર્યું કે અકસ્માત ટેન્કરના ચાલક દ્વારા બેદરકારીપૂર્વક અને ઉપેક્ષાપૂર્વક વાહન હંકારવાના કારણે થયો હતો. તેણે આ હકીકત ધ્યાનમાં લીધી કે મૃતક રૂ. ૧૩,૩૩૧/- પ્રતિ માસ વેતન મેળવતા હતા. મૂળ વેતનમાંથી આવકવેરો, વ્યવસાયવેરો અને વ્યક્તિગત ખર્ચની કપાત કર્યા બાદ તેણે રૂ. ૯,૦૩,૬૦૦/-નું વળતર મંજૂર કર્યું. દાવેદારો દ્વારા કરાયેલ અપીલમાં, વડી અદાલતે વળતર વધારીને રૂ. ૧૧,૨૫,૦૦૦/- કર્યું. વડી અદાલતે મૃતકની ઉંમર ગોળાકારે ૫૦ વર્ષ ગણાવી; રૂ. ૮,૨૯૫/-ને ગુણક તરીકે સ્વીકાર્યો અને વ્યક્તિગત ખર્ચ તરફ ૧/૩ રકમની કપાત કરી. વડી અદાલતે ગુણકને વિભાજિત કર્યો અને રૂ. ૮,૨૯૫/-ના ગુણક માટે ૧૦ નો ગુણક તથા રૂ. ૪,૧૪૭/-ના ગુણક માટે ૨ નો ગુણક લાગુ કર્યો.

દાવેદારોની ફરિયાદોનો સારાંશ નીચે મુજબ છે:-

(૧) તમામ કેસોમાં વ્યક્તિગત ખર્ચ તરફ ૧/૩ રકમની કપાત મનસ્વી અને અયોગ્ય છે.

(૨) મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ હેઠળ વળતરનું નિર્ધારણ કરવા માટે બીજી અનુસૂચિ હેઠળનો ગુણક લાગુ કરી શકાતો નથી.

(૩) કેસની હકીકતોમાં વિભાજિત ગુણકને લાગુ કરી શકાતો નથી.

(૪) ટ્રિબ્યુનલ અને વડી અદાલત દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલ વ્યાજ નીચી દરે હતું, જે વાર્ષિક ૬% ના સ્થાને ૯% હોવું જોઈએ.

દલીલોના સમયે, અપીલકર્તાઓએ સત્તાધિકારીને અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮ (૬) અને ૧૬૬ (૪) નું પાલન કરવા માટે દિશાનિર્દેશ જારી કરવાની જોરદાર માંગણી કરી. વધુમાં, વર્તમાન જીવનનિર્વાહના ખર્ચમાં અનેકગણો વધારો થયેલ હોવાના પ્રકાશમાં અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની બીજી અનુસૂચિમાં સુધારો કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને દિશાનિર્દેશ આપવા પ્રાર્થના કરવામાં આવી.

અપીલ મંજૂર કરતાં, અદાલતે

ધારણ કરવામાં આવ્યું:

૧.૧. પ્રાણઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૫૫ એવો પ્રથમ ભારતીય કાયદો હતો, જેણે અન્યના ગેરકાયદે કૃત્યના કારણે થયેલ વ્યક્તિના મૃત્યુ બદલ વળતરનો દાવો કરવાનો અધિકાર પ્રદાન કર્યો હતો. તે અંગ્રેજી પ્રાણઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૪૬ને અનુરૂપ ઘડવામાં આવ્યો હતો.

ભારતીય જીવલેણ અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૫૫ એ વળતરની ચૂકવણી બાબતે ઇંગ્લિશ જીવલેણ અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૯૬ ના સિદ્ધાંતોનું અનુસરણ કર્યું હતું. તેથી, આવી મૃત્યુથી થયેલા નુકસાનને અનુરૂપ વળતર/વળતર ચૂકવવાપાત્ર હતી. [ફકરા ૧૧, ૧૨] [૮૪૭-જી; ૮૪૮-એફ-જી]

૧.૨. મોટર વાહન અધિનિયમ ઈ.સ. ૧૯૩૯ માં અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, અધિનિયમ નં ૧૦૦, ઈ.સ. ૧૯૫૬ દ્વારા, ૧૬મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૭ થી અમલમાં આવે તે રીતે, મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૩૯ માં સુધારો કરવામાં આવ્યો અને કલમ ૧૧૦ હેઠળ દાવા ન્યાયાધિકરણોની રચના કરવામાં આવી. ઈ.સ. ૧૯૮૮ માં, મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૩૯ રદ કરવામાં આવ્યો અને મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ અમલમાં આવ્યો. મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૮ અમલમાં મૂકીને, ફરીથી આ પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો કે ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ એવી હશે જે ન્યાયસંગત જણાય. [પરા ૧૪, ૧૫] [૮૪૯-ડી, એચ; ૮૫૦-એ]

૧.૩. આથી, અંગ્રેજી કાયદા મુજબ વળતર પ્રમાણસર થયેલા નુકસાન અનુસાર ચૂકવવાનો હતો, જ્યારે ભારતમાં એવું વળતર ચૂકવવાનું હોય છે જે ટ્રિબ્યુનલને ન્યાયસંગત જણાય. અંગ્રેજી કાયદા મુજબ અને ભારતીય કાયદા મુજબ અદાલતોનો અભિગમ ભિન્ન અને અલગ રહેવો જરૂરી છે. ભારતીય કાયદો ન્યાયસંગત વળતરને માન્યતા આપે છે, જ્યારે અંગ્રેજી કાયદો થયેલા નુકસાનના પ્રમાણમાં વળતર આવશ્યક ગણાવે છે. અંગ્રેજી અદાલતો, ઉપાર્જનકર્તા/મૃતકના અવસાનના

પરિણામે દાવેદારને કેટલું નાણાકીય નુકસાન થયું છે, તેની નાણાકીય ગણતરી સોદાકીય ધોરણે કરતાં આવ્યાં છે. પરિણામે, અંગ્રેજી કાયદો ભિન્ન હોવાથી, મૃતકના કુટુંબને વળતર મંજૂર કરવા બાબતે અંગ્રેજ ન્યાયાધીશોનો અભિગમ અલગ હતો.

[ફકરો ૧૬] [૮૫૦-એફ-એચ; ૮૫૧-એ]

૨. યદ્યપિ વળતર નિર્ધારિત કરવામાં ગુણક પદ્ધતિ શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિઓમાંની એક છે, તેમ છતાં ગુણક પસંદ કરતાં અદાલત/ટ્રિબ્યુનલએ વધતી મોંઘવારી, વધતા પગાર અને જીવનનિર્વાહના વધતા ખર્ચને ધ્યાનમાં લેવા પડે છે. તેથી, ન્યાયસંગત વળતર ભારતની પૃષ્ઠભૂમિ, ભારતીય સંસ્કૃતિ, ભારતીય કાનૂની પૃષ્ઠભૂમિ તથા ભારતમાં અસ્તિત્વમાં રહેલી સામાજિક-સાંસ્કૃતિક પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને નિર્ધારિત કરવું જોઈએ. [પરા ૧૯] [૮૫૧-ઈ-એફ]

૩.૧. મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૩એ માં રચિત સૂત્રના ધોરણે વળતરની ચુકવણી અંગે વિશેષ જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ છે. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૩એ માં ઉલ્લેખિત બીજી અનુસૂચિ વળતર મંજૂર કરવાની હેતુસર રચિત સૂત્ર નિર્ધારિત કરે છે. તેના પરિણામે, ગુણક પદ્ધતિનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, જેના આધારે પીડિતની ઉંમર અને તેની વાર્ષિક આવકને ધ્યાનમાં રાખીને વળતરની રકમની ગણતરી કરવી આવશ્યક બને છે. ઉક્ત અનુસૂચિ સાથે જોડાયેલ નોંધ અનુસાર, પ્રાણઘાતક અકસ્માતના કેસોમાં આ રીતે નિર્ધારિત થયેલી વળતરની રકમમાંથી પીડિત પોતાનું પાલનપોષણ કરવા માટે કરત એવા ખર્ચને ધ્યાને લઈને ૧/૩ ભાગની કપાત કરવી રહે છે. બીજી અનુસૂચિ ફરજિયાત કરે છે કે વળતરની

રકમ રૂપિયા ૫૦,૦૦૦/- થી ઓછી ન હોવી જોઈએ. તેમાં મૃત્યુના કેસમાં સામાન્ય ગુકસાન, ઈજા અને અશક્તતાના સામાન્ય કેસ, અપ્રાણઘાતક અકસ્માતમાં અશક્તતા, તથા અકસ્માતના સમયે આવક ન ધરાવતા વ્યક્તિઓ માટે વળતર ગણવા માટેની કલ્પિત આવક જેવા વિવિધ મથાળાઓ હેઠળ વળતર મંજૂર કરવાની જોગવાઈ પણ કરવામાં આવી છે. વિવિધ મથાળાઓ હેઠળ ચૂકવી શકાય તેવી મહત્તમ રકમ પણ તેમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી છે. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ દાવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કરવામાં આવતી વળતર અરજીને સંબંધિત છે. [ફકરા ૨૩, ૨૪, ૨૬] [૮૫૪-એચ; ૮૫૫-એફ-એચ; ૮૫૬-એ-બી, ડી]

૩.૨. સરલા વર્મા કેસમાં, આ અદાલતે ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩એની તુલના કલમ ૧૬૬ સાથે કરી હતી અને ફરીથી દોહરાવ્યું હતું કે કલમ ૧૬૩એ હેઠળના દાવાઓ અને કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલા દાવાઓ માટે જવાબદારીના નિર્ધારણ તથા વળતરની રકમના પરિમાણ સંબંધિત સિદ્ધાંતો ભિન્ન હતા. તેથી અધિનિયમની જોગવાઈઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે બીજી અનુસૂચિ હેઠળ નિર્ધારિત સંરચિત સૂત્ર અને તેમાં ઉલ્લેખિત ગુણક ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૬ હેઠળના દાવાઓ માટે બંધનકારક નથી. [પરિચ્છેદ ૨૮, ૨૯] [૮૬૦-સી-ઈ]

દીપલ ગિરીશભાઈ સોન અને અન્ય વિ. યુનાઈટેડ ઇન્ડિયા ઇન્શ્યોરન્સ કો. લિ., બરોડા (૨૦૦૪) ૫ એસસીસી ૩૮૫ અને સરલા વર્મા (સ્મટ.) અને અન્ય વિ.

દિલ્હી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય એક ૨૦૦૯(૬) એસસીસી ૧૨૧ : ૨૦૦૯ (૫) એસસીઆર ૧૦૯૮ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

જ. ગુણક: આ અદાલતે વળતર મંજૂર કરવામાં એકરૂપતા અને નિશ્ચિતતા લાવવા માટે હંમેશા એવો અભિપ્રાય અપનાવ્યો છે કે ન્યાયસંગત વળતરનું નિર્ધારણ કરવા તથા તેના ભુક્તાનને સુનિશ્ચિત કરવા માટે સ્વીકારેલી પદ્ધતિ એવા ગુણક પદ્ધતિના આધારે ન્યાયસંગત વળતર ચૂકવવું જોઈએ. [ફકરો ૩૦] [૮૬૦-ઈ-એફ]

જ્યોત્સના દે અને અન્ય વિ. આસામ રાજ્ય અને અન્ય, ૧૯૮૭ એસીજે ૧૭૨; હરદેઓ કૌર અને અન્ય વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય પરિવહન નિગમ અને અન્ય એક (૧૯૯૨) ૨ એસસીસી ૫૬૭ : ૧૯૯૨ (૨) એસસીઆર ૨૭૨; સરલા વર્મા (સ્મટ.) અને અન્ય વિ. દિલ્હી પરિવહન નિગમ અને અન્ય એક ૨૦૦૯(૬) એસસીસી ૧૨૧ : ૨૦૦૯ (૫) એસસીઆર ૧૦૯૮ અને રેશ્મા કુમારી અને અન્ય વિ. મદન મોહન અને અન્ય એક (૨૦૧૩) ૯ એસસીસી ૬૫ : ૨૦૧૩ (૨) એસસીઆર ૭૦૬ – નો સંદર્ભ લેવાયો.

પ. વિભાજિત ગુણક: ધારા ૧૬૬ હેઠળના મોટર અકસ્માત દાવાઓમાં વળતરની નિર્ધારણા માટે, આ અદાલતે હંમેશા ગુણક પદ્ધતિનું અનુસરણ કર્યું છે. ગુણકની પસંદગીમાં અસંગતતાઓ રહેલી હોવાથી, આ અદાલતે સરલા વર્મા મામલામાં મૃત્યુ પામનાર/પીડિતના વયસમૂહના આધાર પર ગુણકની પસંદગી માટે કોષ્ટક તૈયાર કર્યો હતો. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ વિભાજિત ગુણકના પ્રયોગની કલ્પના કરતું નથી. કોઈ વિશિષ્ટ કારણ તથા નોંધપોથી પરના પુરાવાના અભાવે, ટ્રિબ્યુનલ અથવા

અદાલતે નિયમિત રીતે વિભાજિત ગુણક લાગુ કરવો જોઈએ નહીં અને આ અદાલતના સરલા વર્મા મામલાના નિર્ણય મુજબ, જેમને રેશ્મા કુમારી મામલામાં અનુમોદિત કરવામાં આવ્યો છે, તે પ્રમાણે ગુણક લાગુ કરવો જોઈએ. [પરિછેદ ૩૨, ૩૪] [૮૬૫-ઈ-એફ; ૮૬૬-ઈ]

કે. આર. મધુસૂદન અને અન્ય વિ. એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ઓફિસર અને અન્ય એક (૨૦૧૧) ૪ એસ.સી.સી. ૬૮૯ : ૨૦૧૧ (૨) એસ.સી.આર. ૧૦૬૧; સરલા વર્મા (સ્મટ.) અને અન્ય વિ. દિલ્લી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય એક ૨૦૦૯(૬) એસ.સી.સી. ૧૨૧ : ૨૦૦૯ (૫) એસ.સી.આર. ૧૦૯૮ અને રેશ્મા કુમારી અને અન્ય વિ. મદન મોહન અને અન્ય એક (૨૦૧૩) ૯ એસ.સી.સી. ૬૫ : ૨૦૧૩ (૨) એસ.સી.આર. ૭૦૬ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

ડ. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮(૬) અને ૧૬૬(૪) નું પાલન: કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા સંકળાયેલા કોઈપણ અકસ્માત અંગેની માહિતી અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮(૬) હેઠળ નોંધવાની અથવા અહેવાલ આપવાની રહે છે. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ ની ઉપકલમ (૪) કલમ ૧૫૮ ની ઉપકલમ (૬) ની જોગવાઈઓ ઘડવાના હેતુને પુષ્ટિ આપે છે. [પરા ૩૫] [૮૬૬-એફ-જી; ૮૬૭-બી]

જનરલ ઇન્શ્યોરન્સ કાઉન્સિલ અને અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય. (૨૦૦૭) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૫૪ : ૨૦૦૭ (૮) એસ.સી.આર. ૧૯૨; જય પ્રકાશ

વિ. નેશનલ ઇન્શ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય (૧૯૭૦) ૨ એસ.સી.સી. ૬૦૭ : ૨૦૦૯ (૧૬) એસ.સી.આર. ૭૧૦ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૭.૧. વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં બીજી અનુસૂચિની લાગુ પડતાપણું: અધિનિયમ ૫૪, ૧૯૯૪ દ્વારા, ૧૪.૧૧.૧૯૯૪થી અમલમાં આવે તે રીતે કલમ ૧૬૩-એ – ગોઠવાયેલ સૂત્રના આધારે વળતર ચુકવણી અંગેની વિશેષ જોગવાઈઓ – ઉમેરવામાં આવી છે. કલમ ૧૬૩-એમાં પરિકલ્પના કરવામાં આવી છે કે અધિનિયમમાં અથવા કાયદાનો બળ ધરાવતા અન્ય કોઈ કાયદા કે દસ્તાવેજમાં જે કંઈ સમાયેલ હોય તે છતાં, મોટર વાહનના ઉપયોગમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ અકસ્માતને કારણે મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા થવાના કિસ્સામાં, મોટર વાહનનો માલિક, જે તે સ્થિતિ મુજબ, કાનૂની વારસદારોને અથવા પીડિતને, બીજી અનુસૂચિમાં દર્શાવ્યા મુજબ વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે. કલમ ૧૬૩-એ અને બીજી અનુસૂચિનો હેતુ લાંબા સમય સુધી ચાલતા દાવાવિચાર અને વળતરની ચુકવણીમાં થતો વિલંબ ટાળવાનો છે, જેથી પીડિતો અથવા તેમના વારસદારોને, જેઓ રાહતની તાત્કાલિક જરૂરિયાતમાં હોય, સમયસર રાહત મળી શકે. કલમ ૧૬૩-એની ઉપકલમ (૨)માં પરિકલ્પના કરવામાં આવી છે કે દાવેદારને એવી રજૂઆત કરવાની અથવા સ્થાપિત કરવાની આવશ્યકતા રહેશે નહીં કે જેના સંબંધે દાવો કરવામાં આવ્યો છે તે મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા સંબંધિત વાહનના માલિક અથવા માલિકો, અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિના કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી અથવા ચૂકવેલ કારણે થઈ હતી. કલમ ૧૬૩-એની ઉપકલમ (૩)માં પરિકલ્પના કરવામાં

આવી છે કે કેન્દ્રીય સરકાર, જીવનનિર્વાહના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને, સમયાંતરે સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા બીજી અનુસૂચિમાં સુધારો કરી શકે છે. [ફકરો ૩૯] [૮૭૨ બી-જી]

૭.૨. દ્વિતીય અનુસૂચિનું અવલોકન કરતાં જણાય છે કે વાર્ષિક આવક ઓછામાં ઓછી રૂ.૩,૦૦૦/- અને વધુમાં વધુ રૂ.૪૦,૦૦૦/- ધરાવતા મૃતક વ્યક્તિના કાનૂની વારસદારોને જ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૩એ હેઠળ લાભ પ્રાપ્ત થઈ શકે. જે મૃતક વ્યક્તિની આવક વાર્ષિક રૂ.૪૦,૦૦૦/- કરતાં વધુ છે, એટલે કે પ્રતિમાસ અંદાજે રૂ.૩,૬૦૦/- છે, એવા મૃતકના કાનૂની વારસદારો દ્વિતીય અનુસૂચિનો લાભ મેળવી શકતા નથી. કલ્પાયેલો સર્વોચ્ચ ગુણક ૧૮ છે, અને તે “૨૫ વર્ષથી વધુ વયના” પરંતુ “૩૦ વર્ષથી વધુ ન હોય” એવા પીડિતના કિસ્સામાં લાગુ પડે છે. આયુષ્યમાં થયેલા વધારાને ધ્યાનમાં લઈને વધુ વય માટેના ગુણકનું પુનઃઅવલોકન કરવું આવશ્યક છે. [ફકરો ૪૦] [૮૭૬-એ-સી]

૭.૩. વર્ષ ૧૯૯૪માં બીજી અનુસૂચિ હેઠળ રૂ. ૫૦,૦૦૦/- ની વળતરની લઘુત્તમ રકમ નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. તે ઉપરાંત, અંત્યેષ્ટિ ખર્ચ, સહજીવનસંગાથના નુકસાન (જો લાભાર્થી જીવનસાથી હોય તો), ચિકિત્સા ખર્ચ, પીડા અને યાતના, ગંભીર ઈજાઓ, અતિગંભીર ન હોય તેવી ઈજાઓ વગેરેના સ્થાને સામાન્ય નુકસાન માટે પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. પરંતુ આ ૧૯ વર્ષ દરમિયાન આ રકમોમાં કોઈ સુધારો કરવામાં આવ્યો નહોતો. [ફકરો ૪૧] [૮૭૬-સી-ડી]

૭.૪. જીવનવ્યયને ધ્યાનમાં રાખીને, કેન્દ્રીય સરકારને બીજી અનુસૂચીમાં સુધારો કરવો આવશ્યક છે [જુઓ કલમ ૧૬૩એ (૩)]. બીજી અનુસૂચી અધિનિયમ ૫૪ સન ૧૯૯૪ દ્વારા તા. ૧૪મી નવેમ્બર, ૧૯૯૪થી અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી. હવે ૧૯ વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયો છે, છતાં કોઈ સુધારો કરવામાં આવ્યો નથી. જીવનવ્યય અનેકગણો વધી ગયો છે. બીજી અનુસૂચી, જે રીતે ૧૯૯૪માં અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી, તે હવે વર્તમાન જીવનવ્યય, હાલના મોંઘવારીના દર અને વધેલી આયુષ્ય અપેક્ષા સહિત બદલાયેલા પરિદશ્યને કારણે નિરર્થક, અતાર્કિક અને અમલઅયોગ્ય બની ગઈ છે. [ફકરા પર, ૫૩] [૮૮૭-સી-ઈ]

૭.૫. કલમ ૧૬૩-એ(૩) ને ધ્યાનમાં રાખીને બીજી અનુસૂચીમાં સુધારો કરવાની ફરજો કેન્દ્રીય સરકારને સોંપવામાં આવી હતી, પરંતુ આ અદાલત દ્વારા વારંવાર નોંધ લેવામાં આવી હોવા છતાં તેણે ૧૯ વર્ષ સુધી તે કર્યું નથી. વર્તમાન જીવનનિર્વાહ ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને બીજી અનુસૂચીના કોષ્ટકમાં યોગ્ય સુધારા કરવા માટે, અને સંસદ દ્વારા પ્રસ્તાવિત અથવા કરવામાં આવનાર બીજી અનુસૂચીના સુધારાને આધીન રહીને, માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલયના સચિવ મારફતે કેન્દ્રીય સરકારને વિશિષ્ટ દિશાનિર્દેશ આપવો યોગ્ય છે. તે મુજબ, કેન્દ્રીય સરકારને તાત્કાલિક તે કરવા માટે આદેશ આપવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩એની ઉપકલમ (૩) હેઠળ નિહિત સત્તાનો ઉપયોગ કરીને એવો સુધારો કરવામાં ન આવે અથવા સંસદ દ્વારા સુધારો કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી એવો નિર્ધારણ કરવામાં આવે છે અને દિશાનિર્દેશ આપવામાં આવે

છે કે ૫ વર્ષ સુધીની ઉંમરના બાળકોને રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦/- (રૂપિયા એક લાખ) ની નિશ્ચિત વળતર રકમ મળવા પાત્ર ગણવામાં આવશે અને ૫ વર્ષથી વધુ ઉંમરની વ્યક્તિઓને રૂપિયા ૧,૫૦,૦૦૦/- (રૂપિયા એક લાખ પચાસ હજાર) ની નિશ્ચિત વળતર રકમ અથવા બીજી અનુસૂચિ મુજબ નિર્ધારિત થતી રકમ, જેમાંથી જે વધુ હોય તે, મળવા પાત્ર ગણવામાં આવશે. ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩એ હેઠળ કોઈ અરજી કરવામાં આવે તો આવી રકમ ચૂકવવાની રહેશે. [પરા ૫૬] [૮૯૦-બી-ઈ]

યુ.પી. સ્ટેટ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિ. ત્રિલોક ચંદ્ર અને અન્ય (૧૯૯૬) ૪ એસ.સી.સી. ૩૬૨ : ૧૯૯૬ (૨) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૪૩; ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. વિ. હંસરાજભાઈ વી. કોડાલા (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૧૭૫ : ૨૦૦૧ (૨) એસ.સી.આર. ૯૯૯; દીપલ ગિરીશભાઈ સોન અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનાઈટેડ ઇન્ડિયા ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ., બરોડા (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૩૮૫ અને સરલા વર્મા (સ્મટ.) અને અન્ય વિરુદ્ધ દિલ્લી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય એક ૨૦૦૯(૬) એસ.સી.સી. ૧૨૧ : ૨૦૦૯ (૫) એસ.સી.આર. ૧૦૯૮ - નો સંદર્ભ લેવાયો.

૮. વ્યાજની મંજૂરી: અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૭૧ એ જ્યાં કોઈ દાવો મંજૂર કરવામાં આવે છે ત્યાં વ્યાજ આપવાના પુરસ્કાર અંગે વ્યવસ્થા કરે છે. ઉક્ત જોગવાઈ હેઠળ વ્યાજનો કોઈ દર નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યો નથી અને વ્યાજનો દર નક્કી કરવાની ફરજ ટ્રિબ્યુનલને સોંપવામાં આવી છે. આ પ્રશ્ન ટ્રિબ્યુનલ અને

અદાલતો માટે ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો છે કે તેઓ સમાન કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા મંજૂર કરાયેલા વ્યાજના દર તેમજ અન્ય પરિબળો, જેમ કે મોંઘવારી, અર્થવ્યવસ્થામાં ફેરફાર, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા સમયાંતરે અપનાવવામાં આવેલી નીતિ અને કેસ ક્યારથી બાકી છે તે અવધિ, ધ્યાનમાં લઈને વ્યાજનો દર નક્કી કરે. [ફકરા ૫૭, ૬૨] [૮૯૦-એફ, એચ; ૮૯૨-ઈ-એફ]

કૌશાનુમા બેગમ વિ. ન્યૂ ઇન્ડિયા એશ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય (૨૦૦૧) ૨ એસ.સી.સી. ૯ : ૨૦૦૧ (૧) એસ.સી.આર. ૮; અબાતી બેઝબરુઆહ વિ. ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર જનરલ, જિયોલોજિકલ સર્વે ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૦૩) ૩ એસ.સી.સી. ૧૪૮ : ૨૦૦૩ (૧) એસ.સી.આર. ૧૨૨૯; અને સુપે દેઈ વિ. નેશનલ ઇન્શ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય (૨૦૦૯) ૪ એસ.સી.સી. ૫૧૩ - નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૯.૧. વર્તમાન મામલામાં, મૃત્યુ પામનાર વ્યક્તિ પ્રતિમાસ રૂ. ૧૩,૩૩૧/- જેટલો કુલ પગાર મેળવતા હતામૃત્યુ પામનાર વ્યક્તિ પ્રતિમાસ રૂ. ૧૩,૩૩૧/- જેટલો કુલ પગાર મેળવતા હતા. અને તેઓ પ્રતિમાસ રૂ. ૭૮૯/- આવકવેરા રૂપે તેમજ પ્રતિમાસ રૂ. ૧૦૦/- વ્યવસાયવેરા રૂપે ચૂકવતા હતા. આ રીતે તેઓ પ્રતિમાસ કરમાટે કુલ રૂ. ૮૮૯/- ચૂકવતા હતા અને જો તે રકમ મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિની કુલ આવકમાંથી કપાત કરવામાં આવે તો તે પ્રતિમાસ રૂ. ૧૨,૪૪૨/- થાય છે. મૃત્યુ સમયે મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિની ઉંમર ૪૮ વર્ષ હતી. તેઓ વધુ ૧૨ વર્ષ સેવા ચાલુ રાખ્યા હોત અને તેઓ પેન્શન મેળવવા પાત્ર હોત. તેથી, જો ભાવિ

આવકમાં વૃદ્ધિ ૫૦% ગણવામાં આવે તો તે રૂ. ૧૮,૬૬૩/- (રૂ. ૧૨,૪૪૨/- + રૂ. ૬૨૨૧) થાય. 'સરલા વર્મા' ના નિર્ણય મુજબ, જ્યાં નિર્ભર કુટુંબજનોની સંખ્યા ૨ થી ૩ હોય ત્યાં મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના વ્યક્તિગત તથા જીવનવ્યય માટેની કપાત એક-તૃતીયાંશ (૧/૩) હોવી જોઈએ; જ્યાં નિર્ભર કુટુંબજનોની સંખ્યા ૪ થી ૬ હોય ત્યાં એક-ચતુર્થાંશ (૧/૪) અને જ્યાં નિર્ભર કુટુંબજનોની સંખ્યા ૬ થી વધુ હોય ત્યાં એક-પંચમાંશ (૧/૫) હોવી જોઈએ. વર્તમાન મામલામાં, ચાર નિર્ભર કુટુંબજનો છે. તેથી, મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના વ્યક્તિગત તથા જીવનવ્યય માટેની કપાત ૧/૪ હોવી જોઈએ. જો મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિની આવકમાંથી ૧/૪ રકમ કપાત કરવામાં આવે તો તે રૂ. ૧૩,૯૯૮/- (રૂ. ૧૨,૪૪૨/- + રૂ. ૬,૨૨૧ - રૂ. ૪૬૬૫) થાય. અકસ્માતના સમયે મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિની ઉંમર ૪૮ વર્ષ હતી, તેથી 'સરલા વર્મા' ના નિર્ણયના આધારે ૧૩ નો ગુણક લાગુ પડશે. તે સંજોગોમાં, દાવેદારોને નીચે મુજબના લાભો મેળવવાનો હક બનશે:

(૧) ૧૨ મહિનાના પગાર સાથે અને ૧૩ ગુણક તરીકે વળતરની રકમ
 $(૧૩,૯૯૮/- \times ૧૨ \times ૧૩)$ રૂ. ૨૧,૮૩,૬૮૮/-

(૨) કુટુંબના સભ્યોને (બાળકો અને પત્ની સિવાયના કુટુંબના સભ્યોને) પ્રેમ અને લાગણીના નુકસાન, સંરક્ષણના વંચિતકરણ, સામાજિક સુરક્ષા વગેરે માટેનું વળતર
 રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-

(૩) મૃતકની વિધવાને સ્નેહ અને લાગણીના ગુકસાન, વેદના અને પીડા, દાંપત્ય સહચારના ગુકસાન, રક્ષણથી વંચિતતા, સામાજિક સુરક્ષા વગેરે બદલ વળતર રૂ.

૫૦,૦૦૦/-

(૪) અંતિમ સંસ્કાર અને વિધિ-વિધાન સંબંધિત ખર્ચના હિસાબે થયેલો ખર્ચ રૂ.

૧૦,૦૦૦/-

કુલ વળતર રૂ.૨૩,૪૩,૬૮૮/- [ફકરો ૬૩] [૮૯૨-જી-એચ; ૮૯૩-એ-એચ]

૯.૨. દાવેદારોએ વડી અદાલત સમક્ષ દાખલ કરેલી અપીલમાં, વડી અદાલતે યોગ્ય વળતર નક્કી કરવાનો બદલે વળતરમાં નજીવો વધારો મંજૂર કર્યો. આમ કરતાં, વડી અદાલતે કોઈ કારણ દર્શાવ્યા વિના સરલા વર્મા કેસના નિર્ણયના પ્રકાશમાં સામાન્ય રીતે પ્રચલિત ગુણક પદ્ધતિથી વિમુખ થઈ વિભાજિત ગુણકની સંકલ્પના રજૂ કરી. વડી અદાલતે મૃત્યુ પામેલના વેતનમાં ભાવિ વધારાની સંભાવનાનો પ્રશ્ન પણ વિચાર્યો નહોતો, જોકે તેણે નોંધ્યું હતું કે મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિ ૧૦ વર્ષથી વધુ સમય સુધી પેન્શનપાત્ર સેવામાં ચાલુ રહેત. મૃત્યુ સમયે મૃત્યુ પામેલની ઉંમર ૪૮ વર્ષ હતી ત્યારે તેણે 'સરલા વર્મા'ના નિર્ણય મુજબ ૧૩ના બદલે ખોટી રીતે ૧૦નો ગુણક લાગુ કર્યો. તેથી, રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના વિરોધમાં અને આ સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રતિપાદિત કાયદાના વિરુદ્ધ વિભાજિત ગુણક પદ્ધતિ અપનાવવા તેમજ મૃત્યુ પામેલની ભાવિ સંભાવનાઓનો વિચાર ન કરવા બદલ વડી અદાલતનો ચુકાદો તર્કવિરુદ્ધ છે અને તેને રદ કરવો યોગ્ય છે. પરિણામે, આ પડકારાયેલો ચુકાદો રદ

કરવામાં આવે છે અને એવો ઠરાવ કરવામાં આવે છે કે દાવેદારો કુલ રૂ.૨૩,૪૩,૬૮૮/- વળતર મેળવવા હકદાર છે. તેઓને વધારાના વળતર પર ફરિયાદ અરજીફારમ દાખલ થયાની તારીખથી વાર્ષિક ૧૨% ના દરે વ્યાજ પણ મળશે. પ્રતિવાદી નં ૨-વીમા કંપનીને દાવેદારોને વધારાનું/અતિરિક્ત વળતર અને વ્યાજ ત્રણ મહિનાની અવધિમાં ચૂકવવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. [પેરા ૬૪] [૮૯૪-અ-ફ]

પ્રકરણ કાનૂન સંદર્ભ :

(૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૩૮૫ નો પરિચ્છેદ ૨૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૦૯ (૫) એસ.સી.આર. ૧૦૯૮ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૨૮ માં કરવામાં આવ્યો

૧૯૮૭ એસીજે ૧૭૨ નો ફકરો ૩૦ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૧૯૯૨ (૨) એસ.સી.આર. ૨૭૨ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૩૦ માં કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૧૩ (૨) એસસીઆર ૭૦૬ નો પરિચ્છેદ ૩૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

૨૦૧૧ (૨) એસસીઆર ૧૦૬૧ નો ઉલ્લેખ ફકરો ૩૩ માં કરવામાં આવ્યો

૨૦૦૭ (૮) એસ.સી.આર. ૧૯૨ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૩૬ માં કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૦૯ (૧૬) એસ.સી.આર. ૭૧૦ નો પેરા ૩૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

૧૯૯૬ (૨) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૪૩ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૪૩ માં કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૦૧ (૨) એસ.સી.આર. ૯૯૯ નો પરા ૪૪ માં સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો

૨૦૦૧ (૧) એસ.સી.આર. ૮ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૫૯ માં કરવામાં આવ્યો છે

૨૦૦૩ (૧) એસ.સી.આર. ૧૨૨૯ નો પેરા ૬૦ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

(૨૦૦૯) ૪ એસસીસી ૫૧૩ નો પરા ૬૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

દીવાની અપીલક્ષેત્રાધિકાર : દીવાની અપીલ નં ૧૦૯૧૮ સન ૨૦૧૩

બેંગલુરુ સ્થિત કર્ણાટકની વડી અદાલતના એમ.એફ.એ. નં ૨૩૪૪ / ૨૦૦૪ માં
તા. ૧૯.૦૩.૨૦૦૯ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી

પી. પી. મલ્હોત્રા, એ.એસ.જી., ચાસિર રઉફ, રાજન મુખર્જી, કિરણ સુરી, નકીબુર
રહમાન બરભુઈયા, વિષ્ણુ મહેરા, સાક્ષી ગુપ્તા મંજીત ચાવલા, હાજર રહેલ પક્ષકારો
તરફથી.

અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ પ્રદાન કરવામાં આવ્યો હતો દ્વારા

સુધાન્સુ જ્યોતિ મુખોપાધ્યાય, ન્યાયાધીશ.

૧. વિલંબ માફ કરવામાં આવે છે. અપીલ કરવાની પરવાનગી મંજૂર
કરવામાં આવે છે.

૨. આ અપીલ અપીલકર્તાઓ-દાવેદારો દ્વારા મોટર અકસ્માત કેસમાં, કર્ણાટક વડી અદાલત, બેંગલોરની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા મોટર અકસ્માત કેસમાં વિવિધ પ્રથમ અપીલ નં ૨૩૪૪ ઓફ ૨૦૦૪(એમવી) માં તા. ૧૯મી માર્ચ, ૨૦૦૯ના રોજ આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ પ્રાધાન્ય આપવામાં આવી છે. તેઓ વડી અદાલતે મંજૂર કરેલા વળતરમાં થયેલા નગણ્ય વધારો અંગે અસંતોષ વ્યક્ત કરે છે.

૩. કેસના સંક્ષિપ્ત તથ્યો નીચે મુજબ છે:-

રામદાસ, ઉંમર આશરે ૪૮ વર્ષ, મૈસુર પ્રિન્ટર્સ લિમિટેડ (ડેકન હેરાલ્ડ) ના કમ્પ્યુટર વિભાગમાં ટાઇપસેટિંગ સહાયક તરીકે કામ કરતા હતા. તા. ૨૭મી જુલાઈ, ૧૯૯૯ના રોજ સવારે આશરે ૧.૩૦ વાગ્યે, હોસુર-લુસ્કર માર્ગ પર, મિકો સોફ્ટવેર નજીક, તેઓ તેમની સ્કૂટર, જેના નોંધણી નં કે.એ. ૦૩/કે ૭૫૧૪ હતો, પર ઘરે પરત ફરી રહ્યા હતા ત્યારે, તેના ચાલકે બેદરકારીપૂર્વક અને ઉપેક્ષાપૂર્વક હંકારવામાં આવેલા ટેન્કર, જેના નોંધણી નં કે.એ. ૦૫/એ ૫૯૯૫ હતો, સાથે તેમનો અકસ્માત થયો. ઉક્ત અકસ્માતના પરિણામે, રામદાસ નીચે પડી ગયા અને તેમના સમગ્ર શરીરે ગંભીર ઇજાઓ પહોંચી. તેમને વિક્ટોરિયા હોસ્પિટલ ખાતે ખસેડવામાં આવ્યા, જ્યાં તેઓ ઇજાઓને કારણે મૃત્યુ પામ્યા.

૪. તેમના પત્ની અને સંતાનો દ્વારા મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ હેઠળ (આગળ 'અધિનિયમ, ૧૯૮૮' તરીકે ઉલ્લેખિત) દાવા અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં રૂપિયા ૩૦,૦૦,૦૦૦/- વળતરની માંગ કરવામાં આવી હતી. રમા પ્રતિવાદી (વીમા કંપની) એ દાવાનો વિરોધ કર્યો હતો. તેમણે અકસ્માત અથવા વીમા આવરણ અંગે કોઈ વિવાદ કર્યો ન હતો. દાવેદાર પક્ષ તરફથી દાવેદાર નં ૧ રહેલા પી.ડબલ્યુ.-૧ સહિત અને અકસ્માતના પ્રત્યક્ષદર્શી ચંદ્રશેખર સહિતના સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી. પુરાવા તરીકે નવ દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને આંક પી૧ થી પી૯ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવ્યા હતા. પ્રતિવાદીઓ તરફથી કોઈ મૌખિક પુરાવો રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો. વીમા પોલિસીને આંક આર૧ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી હતી.

૫. નોંધ પર ઉપલબ્ધ મૌખિક તથા દસ્તાવેજ પુરાવાની મૂળવણીના આધારે ટ્રિબ્યુનલએ ઠરાવ્યું કે અકસ્માત ટેન્કરના ડ્રાઈવરની બેદરકારીપૂર્ણ અને બેફામ હાંકણીને કારણે થયો હતો. તેણે આ હકીકત ધ્યાનમાં લીધી કે મૃતક રૂ. ૧૩,૩૩૧/- પ્રતિ મહિનો પગાર મેળવો હતો. મૂળ પગારમાંથી આવકવેરો, વ્યવસાયવેરો અને વ્યક્તિગત ખર્ચ કપાત કર્યા પછી તેણે રૂ. ૯,૦૩,૬૦૦/-નું વળતર મંજૂર કર્યું હતું.

૬. દાવેદારોએ પ્રાથમિક અપીલ દાખલ કરતાં, વડી અદાલતે વળતરની રકમ વધારીને રૂપિયા ૧૧,૨૫,૦૦૦/- કરી. વડી અદાલતે મૃત્યુ પામનારની ઉંમર ૫૦ વર્ષ ગણાવી; ગુણક માટે રૂપિયા ૮,૨૯૫/- સ્વીકાર્યા અને વ્યક્તિગત ખર્ચ માટે ૧/૩ રકમ કપાત કરી. વડી અદાલતે ગુણકને વિભાજિત કર્યો અને રૂપિયા ૮,૨૯૫/- ના ગુણક માટે ૧૦ નો ગુણક તથા રૂપિયા ૪,૧૪૭/- ના ગુણક માટે ૨ નો ગુણક લાગુ કર્યો.

૭. દાવેદારોની ફરિયાદોનું સંક્ષિપ્તીકરણ નીચે મુજબ છે:-

(૧) તમામ કેસોમાં વ્યક્તિગત ખર્ચ તરફ ૧/૩ રકમની કપાત કરવી મનસ્વી અને અવિવેકપૂર્ણ છે.

(૨) મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ હેઠળ વળતરના નિર્ધારણ માટે બીજી અનુસૂચિ હેઠળનો ગુણક લાગુ કરી શકાતો નથી.

૩) આ કેસના તથ્યોમાં વિભાજિત ગુણકનો અમલ કરી શકાતો નથી.

૪) ટ્રિબ્યુનલ અને વડી અદાલત દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલ વ્યાજ નીચી તરફનું છે, જે પ્રતિ વર્ષ ૬% ના સ્થાને ૯% હોવું જોઈએ.

દલીલોના સમયે અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે સત્તાધિકારીને અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮(૬) અને ૧૬૬(૪) નું પાલન કરવા માટે દિશાનિર્દેશ જારી કરવાની જોરદાર વિનંતી કરી હતી. વધુમાં,

જીવનનિર્વાહના વર્તમાન ખર્ચમાં થયેલા અનેકગણા વધારાને ધ્યાનમાં રાખીને કેન્દ્ર સરકારને અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની બીજી અનુસૂચિમાં સુધારો કરવા માટે દિશાનિર્દેશ આપવાની પણ પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી.

૮. પ્રતિવાદી નં ૨-ઓરિએન્ટલ ઇન્શ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ (હવે પછી "વીમા કંપની" તરીકે ઉલ્લેખિત) તરફથી હાજર વકીલના વિરુદ્ધના મતાનુસાર, દાવેદારોના હિતમાં ચૂકવાયેલ વળતર ન્યાયસંગત અને યોગ્ય છે, ગુણક પદ્ધતિ વળતરનું મૂલ્યાંકન કરવાની સચોટ પદ્ધતિ છે; કલમ ૧૬૩(એ) વળતરની ચુકવણીમાં લાંબા સમય સુધી ચાલતા વિવાદ અને વિલંબ ટાળવા માટે બીજી અનુસૂચિમાં દર્શાવેલ સંરચિત સૂત્રનું અનુસરણ કરવાની દિશા આપે છે; ઉક્ત અભિગમમાં સાતત્ય અને એકરૂપતા છે.

૯. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ના વ્યાપક લક્ષણોનો ઉલ્લેખ કરીએ તે પહેલાં, જે પૃષ્ઠભૂમિમાં સંસદે મોટર વાહન અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં લાવવી આવશ્યક માની હતી, તેની નોંધ લેવી ઇચ્છનીય છે.

(૧) ભારતીય પ્રાણઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ભારતમાં અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં, અપકૃત્ય/દીવાની અન્યાય અથવા અપરાધ દ્વારા થયેલ તેના મૃત્યુ બદલ મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના કાનૂની પ્રતિનિધિ દ્વારા હાનિભરપાઈ/વળતર માટે દાવો જાળવી રાખવાની કોઈ જોગવાઈ

ભારતીય કાયદાઓમાં નહોતી. વળતર માંગવાનો અધિકાર વ્યક્તિના મૃત્યુ સાથે જ સમાપ્ત થઈ જતો હતો.

(૨) ઇંગ્લેન્ડમાં ભારતીય ઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૫૫ અમલમાં આવતાં પહેલાં ઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૪૬ નામે એક કાયદો અસ્તિત્વમાં હતો, જોગવાઈઓ પૈકીની કેટલીક નીચે મુજબ વાંચાય છે:

(એ) 'જ્યારે હાલમાં કાયદા મુજબ એવી કોઈ કાર્યવાહી જાળવી રાખી શકાતી નથી કે કોઈ વ્યક્તિએ પોતાના ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી અથવા ચૂકના કારણે અન્ય વ્યક્તિનું મૃત્યુ કરાવ્યું હોય, અને ઘણીવાર એવું યોગ્ય તથા ઉચિત હોય છે કે આવા પ્રસંગોમાં તે અન્યાય કરનાર વ્યક્તિએ પોતાની તરફથી થયેલી એવી હાનિ માટે નુકસાનભરપાઈ માટે જવાબદાર ઠરવું જોઈએ.' તેથી હવે, બ્રિટિશ સંસદ (હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ અને હાઉસ ઓફ કોમન્સ) ની સલાહ અને મહારાણીની મંજૂરીથી, તેમજ તેની જ સત્તા દ્વારા, આ પ્રમાણે અધિનિયમિત કરવામાં આવે છે કે જ્યારે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિનું મૃત્યુ કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી અથવા ચૂકના કારણે થયું હોય અને એવી બાબત એવી હોય કે (જો મૃત્યુ થયું ન હોત) તો ઇજાગ્રસ્ત પક્ષકારને તેના સંબંધમાં કાર્યવાહી ચલાવવાનો અને નુકસાનભરપાઈ વસૂલવાનો અધિકાર મળ્યો હોત, ત્યારે અને દરેક આવા પ્રસંગે, જો મૃત્યુ થયું ન હોત તો જે વ્યક્તિ જવાબદાર ઠરી હોત તે વ્યક્તિ

તુકસાનભરપાઈ માટેની કાર્યવાહી માટે જવાબદાર રહેશે, ભલે એવું મૃત્યુ એવી પરિસ્થિતિઓમાં થયું હોય કે જે કાયદામાં ફેલોની સમકક્ષ ગણાતી હોય.

(બી) અને આવું અધિનિયમિત કરવામાં આવે છે કે આવી પ્રત્યેક કાર્યવાહી તે વ્યક્તિની પત્ની, પતિ, માતા-પિતા અને સંતાનના હિત માટે રહેશે, જેણે એવો મૃત્યુ ભોગવ્યો હશે; અને એવી કાર્યવાહી મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના કાર્યનિર્વાહક અથવા વહીવટકર્તા દ્વારા અને તેના નામે લાવવામાં આવશે; અને આવી પ્રત્યેક કાર્યવાહીમાં જ્યુરી એવો વળતર આપી શકશે જે તેમના મત મુજબ એવા મૃત્યુથી સંબંધિત પક્ષકારોને થયેલ તુકસાનના અનુપાતમાં યોગ્ય ગણાય, જેઓ માટે અને જેઓના હિતાર્થે આવી કાર્યવાહી લાવવામાં આવી હશે; અને આ રીતે વસૂલ થયેલી રકમ, પ્રતિવાદી પાસેથી વસૂલ ન થયેલા ખર્ચ કપાત કર્યા પછી.....

૧૦. ઇંગ્લેન્ડમાં, ફેટલ એક્સિડન્ટ્સ ઍક્ટ, ૧૮૪૬ પછી અનેક સુધારા અને અધિનિયમો કરવામાં આવ્યા છે.

૧૧. ઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૫૫ એ ભારતનું પ્રથમ વિધાન હતું, જેણે અન્ય વ્યક્તિના અયોગ્ય કૃત્યથી થયેલા કોઈ વ્યક્તિના મૃત્યુ માટે વળતરનો દાવો કરવાનો હક આપ્યો હતો. તે ઇંગ્લેન્ડના ઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૪૬ ને અનુસરીને ઘડવામાં આવ્યો હતો.

ભારતીય ઘાતક અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૫૫ ની કલમ ૧એ નીચે મુજબ છે:

"[૧એ] દાવાપાત્ર અન્યાયથી થયેલા તેના મૃત્યુને કારણે કોઈ વ્યક્તિના કુટુંબને થયેલા નુકસાન માટે વળતરના દાવો- જ્યારે કોઈ વ્યક્તિનું મૃત્યુ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, ઉપેક્ષા અથવા કસૂરથી થયું હોય, અને તે કૃત્ય, ઉપેક્ષા અથવા કસૂર એવી પ્રકૃતિની હોય કે (જો મૃત્યુ થયું ન હોત તો) ઈજાગ્રસ્ત પક્ષકારને તેના સંબંધમાં દાવો જાળવવા અને વળતર વસૂલ કરવાની હકદારી પ્રાપ્ત થાત, તો જે પક્ષકાર મૃત્યુ ન થયું હોત તો જવાબદાર બન્યો હોત તે, ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિના મૃત્યુ છતાં, અને ભલે તેવું મૃત્યુ એવા સંજોગોમાં થયું હોય જે કાયદાની દૃષ્ટિએ ગંભીર ગુનો અથવા અન્ય ગુનો ઠરે, હર્જનાં માટેની કાર્યવાહી અથવા વળતરના દાવા માટે જવાબદાર રહેશે.

[૩][***] એવી દરેક કાર્યવાહી અથવા દાવો તે વ્યક્તિ, જેના મૃત્યુ આ રીતે થયેલ હોય, તેની પત્ની, પતિ, માતા-પિતા અને સંતાન, જો હોય, તેમના હિત માટે જ રહેશે, અને તે મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના એક્ઝિક્યુટર, વહીવટદાર અથવા પ્રતિનિધિ દ્વારા તથા તેના નામે દાખલ કરવામાં આવશે; અને એવી દરેક કાર્યવાહી માં, અદાલત તેવા વળતરનો હુકમ કરી શકશે, જે તે પોતાના મત મુજબ, જે પક્ષકારો માટે અને જેમના હિતાર્થે એવી કાર્યવાહી લાવવામાં આવેલ હોય, તેમને આવા મૃત્યુથી

થયેલ નુકસાનના પ્રમાણમાં યોગ્ય ગણશે, અને આ રીતે વસૂલ થયેલી રકમ, પ્રતિવાદી પાસેથી વસૂલ ન થયેલા ખર્ચ સહિતના તમામ ખર્ચ અને વ્યય કપાત કર્યા પછી, અગાઉ ઉલ્લેખિત પક્ષકારો વચ્ચે અથવા તેમાંના કોઈક વચ્ચે, અદાલત પોતાના ચુકાદા અથવા હુકમનામા દ્વારા જે મુજબ નિર્દેશ કરે તેવા હિસ્સામાં વહેંચવામાં આવશે."

૧૨. ભારતીય જીવલેણ અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૫૫ એ વળતર ચૂકવણીના સંબંધમાં અંગ્રેજી જીવલેણ અકસ્માત અધિનિયમ, ૧૮૮૬ માં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોનું અનુસરણ કર્યું હતું. તેથી, આવી મૃત્યુથી થયેલા નુકસાનના પ્રમાણમાં વળતર/હર્જનું ચુકવવાપાત્ર હતું.

૧૩. ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ, કોઈ વ્યક્તિના અવસાન પછી હાનિપૂર્તિનો દાવો કરવા સંબંધિત બધા અધિકારો યથાવત્ રહે છે અને કાનૂની પ્રતિનિધિ હાનિપૂર્તિનો દાવો કરી શકે છે. ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ ની કલમ ૩૦૬ નીચે મુજબ છે:

૩૦૬. મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના હિતમાં અથવા તેના વિરુદ્ધ રહેલી માંગણીઓ અને કાર્યવાહી કરવાના અધિકારો કાર્યનિર્વાહકો અથવા વહીવટદારો (એક્ઝિક્યુટર્સ અથવા એડમિનિસ્ટ્રેટર્સ) માટે અને તેમની સામે દાવો કરવાનો અધિકાર/હક્ક કાયમ રહેશે – જે તે પ્રકારની તમામ માંગણીઓ તથા કોઈ કાર્યવાહી અથવા વિશેષ કાર્યવાહીનો દાવો

ચલાવવાનો અથવા તેનો બચાવ કરવાનો, કોઈ વ્યક્તિના મૃત્યુના સમયે તેના હિતમાં અસ્તિત્વમાં રહેલો અથવા તેના વિરુદ્ધ અસ્તિત્વમાં રહેલો દરેક અધિકાર, તેના કાર્યનિર્વાહકો અથવા વહીવટદારોને તથા તેમના વિરુદ્ધ અવશેષરૂપે રહે છે; પરંતુ માનહાનિ, હુમલો, જેની વ્યાખ્યા ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૯૬૦ (૧૮૬૦નો ૪૫) માં કરવામાં આવી છે, અથવા પક્ષકારના મૃત્યુનું કારણ ન બને તેવી અન્ય વ્યક્તિગત ઇજાઓ બાબતના દાવાના કારણો માટે આપું લાગુ પડતું નથી; અને તેવા કેસોમાં પણ લાગુ પડતું નથી કે જેમાં પક્ષકારના મૃત્યુ પછી માંગવામાં આવેલ ઉપશમનો લાભ ભોગવી શકાય તેમ ન હોય અથવા તે મંજૂર કરવો નિષ્ફળ સાબિત થતો હોય.

૧૪. મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૩૯ માં ઘડવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, અધિનિયમ નં ૧૦૦, ૧૯૫૬ દ્વારા, ૧૬મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૭ થી અમલમાં આવે તે રીતે, મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૩૯ માં સુધારો કરવામાં આવ્યો અને કલમ ૧૧૦ હેઠળ દાવા ટ્રિબ્યુનલ્સની રચના કરવામાં આવી. મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૩૯ ની કલમ ૧૧૦ થી કલમ ૧૧૦એફ સુધીની જોગવાઈઓ અમલમાં લાવવામાં આવી. સુધારેલ મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૩૯ ની કલમ ૧૧૦બી નીચે મુજબ છે:—

૧૧૦બી. દાવા ટ્રિબ્યુનલનો એવોર્ડ – કલમ ૧૧૦-એ હેઠળ કરાયેલી વળતર માટેની અરજી પ્રાપ્ત થયા પછી, દાવા ટ્રિબ્યુનલ પક્ષકારોને સંભળાવાની તક આપ્યા બાદ, [દાવાની તપાસ કરશે અથવા, જે હોય તે પ્રમાણે, દરેક દાવાની તપાસ કરશે અને, કલમ ૧૦૯-બીની જોગવાઈઓના આધીન રહીને, એવોર્ડ કરી શકશે] અને તે માટે તેને યોગ્ય જણાતી વળતરની રકમ નક્કી કરશે તથા વળતર કયા વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓને ચૂકવવું તે નિર્દિષ્ટ કરશે; અને એવોર્ડ કરતી વખતે દાવા ટ્રિબ્યુનલ એ પણ નિર્દિષ્ટ કરશે કે કઈ રકમ વીમાકારક દ્વારા [અથવા અકસ્માતમાં સંકળાયેલા વાહનના માલિક અથવા ચાલક દ્વારા અથવા, જે હોય તે પ્રમાણે, તેઓ બધાં અથવા તેમાંથી કોઈ એક દ્વારા] ચૂકવવાની રહેશે.

૧૫. ૧૯૮૮માં, મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૩૯ રદ કરવામાં આવ્યો અને મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ અમલમાં આવ્યો. મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૮ અમલમાં લાવીને, ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ ન્યાયસંગત જણાય તેવી જ હોવી જોઈએ તે પુનઃસ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું; સુધારેલ મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ ૧૬૮ નીચે મુજબ છે:

૧૬૮. દાવા ટ્રિબ્યુનલનો એવોર્ડ –

(૧) કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલી વળતર માટેની અરજી પ્રાપ્ત થતા, દાવા ટ્રિબ્યુનલ વીમાકર્તાને અરજીની નોટિસ આપ્યા બાદ અને પક્ષકારોને (વીમાકર્તા સહિત) સાંભળવાની તક આપ્યા બાદ, દાવા અંગે અથવા પરિસ્થિતિ મુજબ દરેક દાવા અંગે તપાસ હાથ ધરશે અને કલમ ૧૬૨ની જોગવાઈઓના અધીન રહી, તેને જે વળતરરકમ ન્યાયસંગત જણાય તે નક્કી કરતાં અને જે વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓને વળતર ચૂકવવાનું રહેશે તેમનું નિર્દેશન કરતાં એવોર્ડ કરી શકશે અને એવોર્ડ કરતાં વખતે દાવા ટ્રિબ્યુનલ એ પણ નિર્દિષ્ટ કરશે કે અકસ્માતમાં સંકળાયેલ વાહનના વીમાકર્તા અથવા માલિક અથવા ચાલક દ્વારા, અથવા પરિસ્થિતિ મુજબ તેઓ પૈકી બધા અથવા કોઈ એક દ્વારા, કેટલી રકમ ચૂકવવાની રહેશે:

પરંતુ એ શરતે કે જ્યાં આવી અરજી કોઈ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા અંગે કલમ ૧૪૦ હેઠળ વળતરની માંગણી કરે છે, ત્યાં એવી માંગણી અને આવા મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા અંગે વળતર માટેની અન્ય કોઈપણ માંગણી (ભલે તે આવી અરજીમાં કરવામાં આવી હોય કે અન્યથા) નો નિકાલ પ્રકરણ ૧૦ની જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવશે."

૧૬. તેથી અંગ્રેજી કાયદા મુજબ વળતર/હર્જનું ચુકવણું પ્રમાણસર થયેલ નુકસાન અનુસાર થવાનું હતું, જ્યારે ભારતમાં એવું વળતર

ચૂકવવાનું હોય છે, જે ટ્રિબ્યુનલને ન્યાયસંગત જણાય. અંગ્રેજી કાયદા મુજબ અને ભારતીય કાયદા મુજબ અદાલતોનો અભિગમ ભિન્ન અને અલગ હોવો જરૂરી છે. ભારતીય કાયદો ન્યાયસંગત વળતરને માન્ય રાખે છે, જ્યારે અંગ્રેજી કાયદો ભોગવાયેલા નુકસાનના પ્રમાણસર વળતર માંગતો હતો. અંગ્રેજી અદાલતો રકમના નુકસાનની ગણતરી એ રીતે કરતી રહી છે કે દાવેદારને ગુજરાન ચલાવનાર/મૃતકના અવસાનના પરિણામે કેટલું આર્થિક નુકસાન થયું છે. અંગ્રેજી કાયદો ભિન્ન હોવાથી, મૃતકના પરિવારને વળતર મંજૂર કરવા અંગે અંગ્રેજ ન્યાયાધીશોની દૃષ્ટિ પણ ભિન્ન હતી.

૧૭. અહીં ભારતમાં, અમારી સંસ્કૃતિ ભિન્ન છે. અહીં, દરેક માતા-પિતા એવું માને છે કે પોતાના સંતાનોને શક્ય તેટલું શ્રેષ્ઠ શિક્ષણ આપવું તેમનું નૈતિક અને કાનૂની કર્તવ્ય છે. માતા-પિતા એવું માને છે કે તેમના સંતાનોના લગ્ન કરાવવાની જવાબદારી તેમની છે અને તેમના સંતાનો તથા પૌત્ર-પૌત્રીઓને નિવાસ માટે ઘર ઉપલબ્ધ કરાવવાની જવાબદારી પણ તેમની જ છે. અહીં ભારતમાં, સંસ્કૃતિ અને કુટુંબજીવનની કલ્પના ઇંગ્લેન્ડ તથા અન્ય વિદેશી દેશોની સંસ્કૃતિ અને કુટુંબજીવનથી સંપૂર્ણપણે ભિન્ન છે. અહીં, માતા-પિતા માત્ર સંતાનોને શિક્ષિત જ કરતા નથી, પરંતુ તેમના સંતાનોના લગ્ન, તેમના શિક્ષણ અને તેમના નિવાસની જરૂરિયાતો માટે વિશાળ રકમો અથવા ઓછામાં ઓછી પૂરતી

રકમો ખર્ચે છે અને મોટા ભાગના કિસ્સાઓમાં તેના બદલે વૃદ્ધાવસ્થામાં તેમની સંભાળ લેવામાં આવે છે.

૧૮. મોટાભાગના લોકો પોતાના સંતાનોને સહારો આપવા માટે નિવૃત્તિ પછી પણ કાર્ય કરતા રહે છે. ભારતમાં આયુષ્ય ઓછામાં ઓછું ૬૯ વર્ષ સુધી વધ્યું છે; ઘણા કિસ્સાઓમાં લોકો તેનાથી વધુ દીર્ઘાયુષ્ય ધરાવે છે. વેતન અને વસ્તુઓના ભાવ ઝડપથી વધે છે. સરસરી નજરે જોતા, દર ૯-૧૦ વર્ષે તે બમણા થઈ જાય છે.

૧૯. જોકે વળતર નિર્ધારિત કરવામાં ગુણક પદ્ધતિ શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિઓમાંની એક છે, તેમ છતાં ગુણક પસંદ કરતી વખતે અદાલત/ન્યાયાધિકરણએ વધતી મોંઘવારી, વધતા પગાર અને જીવનનિર્વાહના વધતા ખર્ચને ધ્યાનમાં લેવા પડે છે. તેથી, ભારતની પૃષ્ઠભૂમિ, ભારતીય સંસ્કૃતિ, ભારતીય કાનૂની પૃષ્ઠભૂમિ અને ભારતમાં અસ્તિત્વમાં રહેલી સામાજિક-સાંસ્કૃતિક પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને અમારે ન્યાયસંગત વળતર નિર્ધારિત કરવું પડે.

અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓ

૨૦. અમુક કેસોમાં "દોષ વિના જવાબદારી" નો ઉપબંધ ભાગ ૧૦ હેઠળ કરવામાં આવ્યો છે. કલમ ૧૪૦ માં દોષના અભાવના સિદ્ધાંત પર વાહનના માલિક ઉપર જવાબદારી નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે અને તે નીચે મુજબ છે:

"૧૪૦. અમુક કિસ્સાઓમાં દોષના અભાવના સિદ્ધાંતના આધારે વળતર ચૂકવવાની જવાબદારી. –

(૧) જ્યાં કોઈ વ્યક્તિનું મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા મોટર વાહન અથવા મોટર વાહનોના ઉપયોગમાંથી ઉદ્ભવેલ અકસ્માતના પરિણામે થયેલ હોય, ત્યાં તેવા વાહનનો માલિક, અથવા પ્રસંગોપાત, તેવા વાહનોના માલિકો સંયુક્ત રીતે અને પૃથક રીતે, આ કલમના ઉપબંધો અનુસાર, તેવા મૃત્યુ અથવા અપંગતા બાબતે વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે.

(૨) ઉપકલમ (૧) હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુ બાબતે ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ નિશ્ચિતરૂપે ૧[પચાસ હજાર રૂપિયા] રહેશે અને તે ઉપકલમ હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિના કાયમી અપંગત્વ બાબતે ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ નિશ્ચિતરૂપે ૨[પચીસ હજાર રૂપિયા] રહેશે.

(૩) ઉપકલમ (૧) હેઠળ વળતર માટેના કોઈપણ દાવામાં, દાવેદારને એ દલીલ કરવાની અને સ્થાપિત કરવાની જરૂર પડશે નહીં કે જે મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા અંગે દાવો કરવામાં આવ્યો છે તે સંબંધિત વાહન અથવા વાહનોના માલિક અથવા માલિકો અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિના કોઈપણ અયોગ્ય કૃત્ય, ઉપેક્ષા અથવા દોષના કારણે થયું હતું.

(૪) ઉપકલમ (૧) હેઠળ વળતર માટેનો દાવો, જેના મૃત્યુ અથવા કાયમી અશક્તતા અંગે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે તે વ્યક્તિના કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી અથવા ચૂકના કારણસર નામંજૂર ગણાશે નહીં અને એવા મૃત્યુ અથવા કાયમી અશક્તતા બાબતે વસૂલ કરી શકાય તેવા વળતરની માત્રા પણ આવા મૃત્યુ અથવા કાયમી અશક્તતા માટેની જવાબદારીમાં એવી વ્યક્તિના હિસ્સાના આધારે ઘટાડવામાં આવશે નહીં.

[(૫) કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઈજા અંગે ઉપકલમ (૨) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, જેના માટે વાહનનો માલિક રાહતરૂપ વળતર આપવા માટે જવાબદાર છે, તે વર્તમાન સમયમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ વળતર ચૂકવવા માટે પણ જવાબદાર છે:

પરંતુ શરત એવી રહેશે કે અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ આપવામાં આવનાર આવા વળતરની રકમ આ કલમ હેઠળ અથવા કલમ ૧૬૩ એ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમમાંથી ઘટાડવામાં આવશે.

૨૧. કલમ ૧૪૧ મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા બદલ વળતર માંગવાનો હક છે કે કેમ તે અંગેની જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છે અને નીચે મુજબ વાંચાય છે:

૧૪૧. મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા માટે વળતર માંગવાનો અન્ય હક સંબંધિત જોગવાઈઓ. –

(૧) કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા સ્થાયી અપંગતા અંગે કલમ ૧૪૦ હેઠળ વળતર માગવાનો અધિકાર, અન્ય કોઈપણ અધિકાર ઉપરાંત રહેશે, (આગળ આ કલમમાં જેને દોષના સિદ્ધાંતના આધારેનો અધિકાર તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે), તે અંગે આ અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈ હેઠળ અથવા હાલ અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ વળતર માગવાનો અધિકાર રહેશે.

(૨)એ. કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા બાબતે કલમ ૧૪૦ હેઠળ વળતર માટેનો દાવો શક્ય તેટલી તાત્કાલિકતા સાથે નિકાલ કરવામાં આવશે અને જ્યાં આવા મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા બાબતે કલમ ૧૪૦ હેઠળ તથા દોષના સિદ્ધાંતના આધારે કોઈપણ અધિકારના અનુસંધાનમાં પણ વળતરનો દાવો કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં કલમ ૧૪૦ હેઠળના વળતર દાવાનો ઉપરોક્ત મુજબ પ્રથમ સ્થાને નિકાલ કરવામાં આવશે.

(૩) પેટા-કલમ (૧) માં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ બાબત હોવા છતાં, જ્યાં કોઈ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા બાબતે, કલમ ૧૪૦ હેઠળ વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર વ્યક્તિ, દોષના સિદ્ધાંતના આધારે અધિકાર અનુસાર વળતર ચૂકવવા માટે પણ જવાબદાર હોય, ત્યાં એવી જવાબદાર વ્યક્તિએ પ્રથમ ઉલ્લેખિત વળતર ચૂકવવાનું રહેશે અને—

(એ) જો પ્રથમ ઉલ્લેખિત વળતરની રકમ દ્વિતીય ઉલ્લેખિત વળતરની રકમ કરતા ઓછી હોય, તો તે (પ્રથમ ઉલ્લેખિત વળતર ઉપરાંત) માત્ર દ્વિતીય ઉલ્લેખિત વળતરની એટલી જ રકમ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે, જેટલી રકમથી તે પ્રથમ ઉલ્લેખિત વળતરની રકમ કરતા વધુ હોય;

(બી) જો પ્રથમ ઉલ્લેખિત વળતરની રકમ દ્વિતીય ઉલ્લેખિત વળતરની રકમ જેટલી અથવા તેથી વધુ હોય, તો તે દ્વિતીય ઉલ્લેખિત વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે નહીં.

૨૨. કલમ ૧૪૨માં કાયમી અપંગતા નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે:

"૧૪૨. કાયમી અપંગતા.— આ અધ્યાયના હેતુઓ માટે, જો કોઈ વ્યક્તિને અકસ્માતના પરિણામે એવી કોઈ ઈજા અથવા ઈજાઓ થઈ હોય કે જેમાં નીચે મુજબનો સમાવેશ થતો હોય, તો તેવી વ્યક્તિની કાયમી અપંગતા, કલમ ૧૪૦ ની ઉપ-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત સ્વરૂપના અકસ્માતથી સર્જાઈ હોવાનું માનવામાં આવશે—

(એ) કોઈપણ એક આંખની દ્રષ્ટિનો અથવા કોઈપણ એક કાનની સાંભળવાની ક્ષમતાનો કાયમી હરણ, અથવા કોઈપણ અંગ અથવા સાંધાનું હરણ; અથવા

(બી) કોઈપણ અંગ અથવા સાંધાની શક્તિઓનો વિનાશ અથવા કાયમી રીતે ક્ષતિ પમાડવી; અથવા

(સી) માથા અથવા ચહેરાનું કાયમી તર્કવિરુદ્ધિ."

કલમ ૧૪૪ માં અગ્રતા કલમની જોગવાઈ કરવામાં આવે છે.

૨૩. કલમ ૧૬૩એ માં સંરચિત સૂત્રના આધારે વળતર ચૂકવવા સંબંધિત વિશેષ જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ છે. તે ૧૪મી નવેમ્બર, ૧૯૯૪ થી અમલમાં આવી અને આ પ્રમાણે છે:

"૧૬૩એ..સંરચિત સૂત્રના આધારે વળતર ચૂકવવા બાબતની વિશેષ જોગવાઈઓ.-

(૧) આ અધિનિયમમાં અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદામાં અથવા કાયદાની શક્તિ ધરાવતા કોઈ દસ્તાવેજમાં જે કંઈ પણ સમાવાયેલ હોય તે છતાં, મોટર વાહનના ઉપયોગમાંથી ઊભા થયેલા અકસ્માતને કારણે મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતાના કિસ્સામાં, અધિકૃત વીમાકર્તાના મોટર વાહનનો માલિક, જેવી સ્થિતિ હોય તે મુજબ, બીજી અનુસૂચિમાં દર્શાવ્યા મુજબ, કાનૂની વારસદારોને અથવા પીડિતને વળતર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે.

સ્પષ્ટીકરણ.-આ ઉપકલમના હેતુઓ માટે, "કાયમી અપંગતા" નો અર્થ અને વ્યાપ કામદારોના વળતર અધિનિયમ, ૧૯૨૩ (૧૯૨૩ નો ૮) માં જેવો છે તેવો જ રહેશે।

(૨) ઉપકલમ (૧) હેઠળ વળતર માટેના કોઈપણ દાવામાં, દાવેદારને એવો આક્ષેપ કરવાનો અથવા સ્થાપિત કરવાનો આવશ્યક રહેશે નહીં કે જે મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતા અંગે દાવો કરવામાં આવ્યો છે તે સંબંધિત વાહન અથવા વાહનોના માલિકના, અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિના, કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી અથવા ચૂકના કારણે થયેલ હતી.

૩) કેન્દ્ર સરકાર, જીવનનિર્વાહના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, સમયાંતરે, બીજી અનુસૂચીમાં સુધારો કરી શકશે."

૨૪. ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩એમાં ઉલ્લેખિત બીજી અનુસૂચિ વળતર મંજૂર કરવાનો હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે સંરચિત સૂત્ર નિર્ધારિત કરે છે. તેના પરિણામે ગુણક પદ્ધતિ અમલમાં લાવવામાં આવી છે, જેના અનુસાર પીડિતની ઉંમર અને તેની વાર્ષિક આવકને ધ્યાનમાં રાખી વળતરની રકમ ગણવી આવશ્યક બને છે. ઉક્ત અનુસૂચિ સાથે જોડાયેલ નોંધ અનુસાર, મૃત્યુજન્ય અકસ્માતના કેસોમાં આ રીતે નિર્ધારિત થયેલી વળતરની રકમમાંથી પીડિતે પોતાના નિર્વાહ માટે જે ખર્ચ કર્યો હોત તેને ધ્યાનમાં રાખીને ૧/૩ ભાગની કપાત કરવી રહે છે.

બીજું અનુસૂચિ એ ફરજિયાત કરે છે કે વળતરની રકમ રૂ. ૫૦,૦૦૦/- કરતાં ઓછી ન હોવી જોઈએ. તેમાં મૃત્યુના કેસમાં સામાન્ય નુકસાન, ઈજા અને અશક્તિના સામાન્ય કેસ, અપ્રાણઘાતક અકસ્માતમાં અશક્તિ, તેમજ અકસ્માતના સમયે જેમની કોઈ આવક ન હતી એવા લોકો માટે વળતર માટેની કલ્પિત આવક જેવા વિવિધ મથાળાઓ હેઠળ વળતર મંજૂર કરવાની જોગવાઈ પણ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. વિવિધ મથાળાઓ હેઠળ ચૂકવી શકાય તેવી મહત્તમ રકમ તેમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી છે.

૨૫. કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં દાવા માટે કલમ ૧૬૩બી બે વિકલ્પો પ્રદાન કરે છે, જેમ નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવ્યા છે:

૧૬૩બી. કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં દાવો રજૂ કરવાની પસંદગી.- જ્યાં કોઈ વ્યક્તિને કલમ ૧૪૦ અને કલમ ૧૬૩એ હેઠળ વળતરનો દાવો કરવાનો હક પ્રાપ્ત હોય, ત્યાં તે ઉક્ત બેમાંથી કોઈ એક કલમ હેઠળ જ દાવો રજૂ કરશે અને બંને હેઠળ નહીં.

૨૬. કલમ ૧૬૬ દાવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરાયેલ વળતરના અરજીઅંગે સંબંધિત છે અને કલમ ૧૬૭ અમુક કેસોમાં વળતર માટેના દાવા અંગે વિકલ્પ પ્રદાન કરે છે, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે:

"૧૬૬. વળતર માટે અરજી.-

(૧) કલમ ૧૬૫ ની ઉપકલમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ સ્વરૂપના અકસ્માતમાંથી ઉત્પન્ન થતા વળતર માટેની અરજી કરી શકાય છે—

(એ) ઇજા ભોગવનાર વ્યક્તિ દ્વારા; અથવા

(બી) મિલકતના માલિક દ્વારા; અથવા

(સી) જ્યાં અકસ્માતના પરિણામે મૃત્યુ થયું હોય, ત્યાં મૃતકના સર્વ અથવા કોઈપણ કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા; અથવા

(ડી) ઇજા પામેલ વ્યક્તિ દ્વારા યોગ્ય રીતે અધિકૃત કરાયેલ કોઈપણ પ્રતિનિધિ દ્વારા, અથવા મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના તમામ અથવા કોઈપણ કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા, જે સ્થિતિ હોય તે મુજબ:

પરંતુ શરતે કે, જ્યાં મૃત્યુ પામેલાના તમામ કાનૂની પ્રતિનિધિઓએ વળતર માટેની આવી કોઈ અરજીમાં જોડાણ કર્યું ન હોય, ત્યાં એવી અરજી મૃત્યુ પામેલાના તમામ કાનૂની પ્રતિનિધિઓના વતી અથવા તેમના હિતાર્થે કરવામાં આવશે અને જેમ કાનૂની પ્રતિનિધિઓએ આવું જોડાણ કર્યું ન હોય, તેઓને તે અરજીમાં પ્રતિવાદી તરીકે પક્ષકાર બનાવવામાં આવશે.

[(૨) ઉપકલમ (૧) હેઠળની દરેક અરજી, દાવેદારની પસંદગી મુજબ, તો અકસ્માત થયેલ વિસ્તાર ઉપર અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા દાવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અથવા જેના અધિકારક્ષેત્રની સ્થાનિક મર્યાદાઓમાં દાવેદાર રહે છે

અથવા વ્યવસાય ચલાવે છે તે દાવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અથવા જેના અધિકારક્ષેત્રની સ્થાનિક મર્યાદાઓમાં પ્રતિવાદી રહે છે તે દાવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કરવામાં આવશે, અને તે વિહિત કરવામાં આવેલ હોય તેવા સ્વરૂપમાં હશે તથા તેમાં વિહિત કરવામાં આવેલ હોય તેવી વિગતો સામેલ હશે:

પરંતુ શરતે કે આવી અરજીમાં કલમ ૧૪૦ હેઠળ વળતરની કોઈ માંગ કરવામાં આવી ન હોય, તો અરજદારના હસ્તાક્ષર પહેલાં તરત જ તે બાબતનું અલગ નિવેદન અરજીમાં સમાવવું પડશે.]

૩[***]

[(૪) દાવા ટ્રિબ્યુનલ કલમ ૧૫૮ ની ઉપકલમ (૬) હેઠળ તેને મોકલવામાં આવેલા અકસ્માતના કોઈપણ અહેવાલને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણાશે.]

૧૬૭. કેટલાક કિસ્સાઓમાં વળતરની માંગ અંગેનો વિકલ્પ.-
કામદારોના વળતર અધિનિયમ, ૧૯૨૩ (૧૯૨૩ નો ૮) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ જોગવાઈ હોવા છતાં, જ્યાં કોઈ વ્યક્તિનું મૃત્યુ થવાથી અથવા તેને દેહસંબંધિત ઈજા થવાથી આ અધિનિયમ હેઠળ તેમજ કામદારોના વળતર અધિનિયમ, ૧૯૨૩ હેઠળ વળતરની માંગ ઊભી થાય છે, ત્યાં વળતર મેળવવા હકદાર વ્યક્તિ અધ્યાય ૧૦ ની જોગવાઈઓને અશુભ

રાખીને તે બંને અધિનિયમોમાંથી કોઈ એક હેઠળ એવો વળતર માંગી શકે છે, પરંતુ બંને હેઠળ નહીં."

૨૭. દીપાલ ગિરીશભાઈ સોન અને અન્ય વિ. યુનાઈટેડ ઈન્ડિયા ઈન્શ્યોરન્સ કો. લિ., બરોડા, (૨૦૦૪) ૫ એસસીસી ૩૮૫ માં, ત્રણ ન્યાયાધીશોની વિશાળ ખંડપીઠે આ રીતે ઠરાવ્યું હતું:

"૪૧. અધિનિયમની કલમ ૧૪૦ અંતરિમ વળતર અંગે હતી, પરંતુ કલમ ૧૬૩-એ દાખલ કરીને સંસદનો આશય એવો હતો કે લાંબી ચાલતી સુનાવણી પર ભાર મૂક્યા વિના અથવા અકસ્માત સર્જવામાં થયેલી બેદરકારીનો પુરાવો માંગ્યા વિના, પૂર્વનિર્ધારિત રકમથી બનેલો પુરસ્કાર આપવામાં આવે. તેથી, આ સુધારો અપકૃત્ય કાયદા હેઠળની સામાન્ય કાનૂની જવાબદારીથી એક વિરુદ્ધ હતો અને ફેટલ એકિસડન્ટ્સ એક્ટની જોગવાઈઓથી પણ વિરુદ્ધ હતો. અધિનિયમ અને રાજ્ય દ્વારા ઘડાયેલા નિયમો નિઃસંદિગ્ધ શબ્દોમાં સૂચવે છે કે નિર્ધારિત વર્ગમાં આવતા પીડિતોને ઝડપી અને અસરકારક રાહત આપવા માટે એક નવી પદ્ધતિ વિકસાવવાની કોશિશ કરવામાં આવી હતી. ઉક્ત જોગવાઈઓ મુજબ મૃતકના વારસદારો અથવા પીડિતને ઝડપી અને અસરકારક ઉપાયની ખાતરી આપવામાં આવી હતી, જે અધિનિયમની કલમ ૧૬૬ હેઠળના દાવેદારોને ઉપલબ્ધ નહોતો.

૪૨. તેથી, કલમ ૧૬૩-અ એવી જનસમુહની એક શ્રેણીને તાત્કાલિક રાહત મંજૂર કરવા માટે ઘડવામાં આવી હતી, જેઓની વાર્ષિક આવક રૂપિયા ૪૦,૦૦૦ કરતાં વધુ નથી, કારણ કે અધિનિયમની કલમ ૧૬૩-અ તથા તેની સાથે સંલગ્ન બીજી અનુસૂચિ મુજબ વળતરનું ચુકવણું સંરચિત સૂત્રના આધારે કરવાનું છે, જેમાં માત્ર પીડિતની વય અને તેની આવકનો જ નહિ પરંતુ તે માટે સંબંધિત અન્ય પરિબળોનો પણ વિચાર કરવામાં આવે છે. તેથી, તે અંતર્ગત કરવામાં આવતો એવોર્ડ દાવાનો સંપૂર્ણ અને અંતિમ નિકાલ ગણાશે, જે અધિનિયમ સાથે સંલગ્ન બીજી અનુસૂચિમાં રહેલા વિવિધ સ્તંભોમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે. તે સ્વરૂપે વચગાળાનો નથી. સ્તંભ ૧ સાથે જોડાયેલી નોંધ, જે જીવલેણ અકસ્માતો સાથે સંબંધિત છે, તે સ્થિતિને વધુ સ્પષ્ટ બનાવે છે અને કહે છે કે વળતરની કુલ રકમમાંથી તેનો એક-તૃતીયાંશ ભાગ તે ખર્ચાના વિચારસરણીથી ઘટાડવાનો રહેશે, જે પીડિત જીવિત હોત તો પોતાના નિર્વાહ માટે કર્યો હોત. આ બાબત, તથા તેમાંના સ્તંભ ૨ થી ૬ માં સમાવિષ્ટ વળતરના અન્ય મથાળાઓ સાથે મળી, કોઈપણ શંકાને સ્થાન આપતી નથી કે સંસદે એવા પીડિતોના એક વર્ગને પૂરતું વળતર મંજૂર કરવા માટે એક સર્વગ્રાહી યોજના ઘડવાની મનશા રાખી હતી, જેઓ મોટર વાહનના ડ્રાઇવરની બેદરકારીને કારણે અકસ્માત થયો હતો અથવા મોટર વાહનના ઉપયોગમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ અન્ય કોઈ દોષ સાબિત

કરવા માટે લાંબી ખેંચાતી વાદવિવાદી કાર્યવાહી લડ્યા વિના વળતરની રકમ મેળવવાની જરૂરિયાત ધરાવતા હોય.

ઉક્ત કેસમાં અદાલતે વધુમાં એવો નિર્ધાર કર્યો:

૫૨. આ સત્ય હોઈ શકે છે કે કલમ ૧૬૩-બી દાવેદારને, જે મુજબ પ્રસંગોપાત યોગ્ય હોય, અધિનિયમની કલમ ૧૪૦ અથવા કલમ ૧૬૩-એ હેઠળ દાવો કરવાની પસંદગીનો વિકલ્પ આપે છે, પરંતુ પક્ષકારોના વિવાદ સંબંધિત મનમાં કોઈ ગેરસમજ ન રહે તે હેતુસર, અને બંને જોગવાઈઓ બિનદોષ જવાબદારીના આધારે કરવામાં આવતા દાવા સાથે સંબંધિત હોવાને ધ્યાનમાં રાખીને, તે જોગવાઈ અતિરિક્ત સાવચેતીરૂપે દાખલ કરવામાં આવી હતી. અધિનિયમની કલમ ૧૬૬ દોષ આધારિત જવાબદારી હેઠળ દાવો રજૂ કરવા માટે સંપૂર્ણ ચંત્રણા પ્રદાન કરે છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં, દાવેદારને કલમ ૧૬૩-એ તથા કલમ ૧૬૬ બંને હેઠળ તેમના દાવાઓ આગળ ધપાવવાનો વિકલ્પ આપવાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. જો વિદ્વાન વકીલની દલીલ સ્વીકારવામાં આવે, તો તે વિસંગતિ ઉપજાવશે.

૫૩. જોકે આ અધિનિયમ કલ્યાણકારી છે અને તેથી વિધાનમંડળના આશયને અમલમાં મૂકવાના હેતુથી તેનો ઉદાર અર્થઘટન થવો યોગ્ય છે, તેમ છતાં, જ્યાં આવા કલ્યાણકારી કાયદાને તેની પોતાની યોજના હોય અને તેમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા અથવા શંકા ન હોય, ત્યાં અદાલત તેનાથી

આગળ નથી વધતી અને જેઓ તેનો વ્યાપ આવરી લેતો નથી એવા વ્યક્તિઓને કાનૂની લાભ આપવાના બહાને અધિનિયમના કાર્યક્ષેત્રનો વિસ્તાર કરતી નથી. (જુઓ રીજનલ ડિરેક્ટર, ઇ.એસ.આઇ. કોર્ન. વિ./વિ. રામાનુજા મેચ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૧૯૮૫) ૧ એસ.સી.સી. ૨૧૮.

૫૭. તેથી, અમારો એવો મત છે કે ધારા ૧૬૩-એ અને ૧૬૬ બન્ને હેઠળ વળતર ચૂકવણી માટેનો ઉપાય, જેમ કાયદેસર રીતે જોગવાયેલ છે તેમ, અંતિમ અને એકબીજાથી સ્વતંત્ર હોવાથી, દાવેદાર તે હેઠળના પોતાના ઉપાયોનો એકસાથે અનુસરો કરી શકતો નથી. તેથી, વ્યક્તિએ ધારા ૧૬૩-એ હેઠળની કાર્યવાહી માટે અથવા અધિનિયમની ધારા ૧૬૬ હેઠળની કાર્યવાહી માટે, એમ બેમાંથી એક પસંદગી કરવી આવશ્યક છે, પરંતુ બન્ને હેઠળ નહીં."

૨૮. સરલા વર્મા (સ્મટ.) અને અન્ય વિ. દિલ્લી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય એક, ૨૦૦૯(૬) એસસીસી ૧૨૧ માં, આ અદાલતે ૧૯૮૮ ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩એ ની કલમ ૧૬૬ સાથે તુલના કરી હતી અને પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે કલમ ૧૬૩એ હેઠળના દાવાઓ અને કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલા દાવાઓ માટે જવાબદારીના નિર્ધારણ અને વળતરની રકમના પરિમાણ સંબંધિત સિદ્ધાંતો અલગ હતા.

૨૯. તેથી, અધિનિયમની જોગવાઈઓ પરથી સ્પષ્ટ થશે કે બીજી અનુસૂચિ હેઠળ નિર્ધારિત સંરચિત સૂત્ર અને તેમાં ઉલ્લેખિત ગુણક,

અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ હેઠળના દાવાઓ માટે બંધનકારક નથી.

ગુણક

૩૦. આ અદાલતે વળતર મંજૂર કરવાની પ્રક્રિયામાં એકરૂપતા અને નિશ્ચિતતા લાવવા માટે હંમેશા એવી કલ્પના કરી છે કે યથોચિત વળતરનું ચુકવણું ગુણક પદ્ધતિના આધારે કરવામાં આવે, જે યથોચિત વળતર નક્કી કરવા અને તેની ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે સ્વીકારેલી પદ્ધતિ છે.

આ અદાલતે નીચે જણાવેલ વિવિધ પ્રકરણોમાં અલગ અલગ ગુણકો લાગુ કર્યા છે:

(૧) જનરલ મેનેજર, કેરળ રાજ્ય માર્ગ પરિવહન નિગમ, ત્રિવેન્દ્રમ વિ. સુશ્રી સુસંમ્મા થોમસ અને અન્ય, (૧૯૯૪) ૨ એસ.સી.સી. ૧૭૬ – લાગુ કરાયેલ ગુણક ૧૨ છે.

(૨) એસ. ચંદ્રા અને અન્ય વિ./ પદ્મવન ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન, ૧૯૯૪(૨) એસ.સી.સી. ૧૮૯ – લાગુ કરવામાં આવેલ ગુણક ૨૦ છે.

(૩) સરલા દીક્ષિત (શ્રીમતી) અને અન્ય એક વિ. બલવંત ચાદવ અને અન્ય, (૧૯૯૬) ૩ એસ.સી.સી. ૧૭૯– લાગુ કરવામાં આવેલ ગુણક ૧૫ છે.

(જ) યુ.પી. રાજ્ય માર્ગ પરિવહન નિગમ અને અન્ય વિ. ત્રિલોક ચંદ્ર અને અન્ય, (૧૯૯૬) ૪ એસ.સી.સી. ૩૬૨- લાગુ કરવામાં આવેલ ગુણક ૧૫ છે. આ અદાલતે વધુમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે ગુણક ૧૮ વર્ષના ખરીદી ગુણાંકથી વધુ હોઈ શકે નહીં.

(પ) જ્યોતિ કૌલ અને અન્ય વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય એક, (૨૦૦૨) ૬ એસ.સી.સી. ૩૦૬- લાગુ કરવામાં આવેલ ગુણક ૧૫ છે.

(ડ) ટી.એન. સ્ટેટ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પ્સ. લિ. વિ./સ. એસ. રાજાપ્રિયા અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૬ એસ.સી.સી. ૨૩૬ - લાગુ કરવામાં આવેલ ગુણક ૧૨ છે.

(ઢ) ન્યૂ ઈન્ડિયા એશ્યોરન્સ કો.લિ. વિ. ચાર્લી અને અન્ય એક, (૨૦૦૫) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૨૦- લાગુ પાડવામાં આવેલ ગુણક ૧૮ છે.

(ઁ) યુ.પી. રાજ્ય માર્ગ પરિવહન નિગમ વિ. કૃષ્ણા બાલા અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૨૪૯- લાગુ કરાયેલ ગુણક ૧૩ છે.

(ઇ) ન્યૂ ઈન્ડિયા એશ્યોરન્સ કો. લિ. વિ./એસ. કલ્પના (શ્રીમતી) અને અન્ય, (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૫૩૮-લાગુ કરાયેલ ગુણક ૧૩ છે.

(૧૦) ઓરિએન્ટલ ઈન્શ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ વિ. જશુબેન અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૪ એસ.સી.સી. ૧૬૨ – લાગુ કરાયેલ ગુણક ૧૩ છે.

તથા છતાં, જ્યોત્સના દે અને અન્ય વિ. આસામ રાજ્ય અને અન્ય, ૧૯૮૭ એસીજે ૧૭૨માં, આ અદાલતે ૨૫ વર્ષનો ગુણક લાગુ કર્યો હતો અને હરદેઓ કૌર અને અન્ય વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય પરિવહન નિગમ અને અન્ય, (૧૯૯૨) ૨ એસસીસી ૫૬૭માં, આ અદાલતે ૨૪ વર્ષનો ગુણક લાગુ કર્યો હતો.

૩૧. સરલા વર્મા (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ગુણકનો ઉપયોગ નીચે મુજબ કરવો જોઈએ:

૪૨. તેથી, અમે ઠરાવીએ છીએ કે ઉપયોગમાં લેવાતો ગુણક ઉપરોક્ત કોષ્ટકના સ્તંભ (૪) માં દર્શાવ્યા મુજબનો હોવો જોઈએ (સુસામ્મા થોમસ, ત્રિલોક ચંદ્રા અને ચાર્લીનો અમલ કરીને તૈયાર કરાયેલ), જે ૧૮ ના કાર્યકારી ગુણકથી શરૂ થાય છે (૧૫ થી ૨૦ અને ૨૧ થી ૨૫ વર્ષની વયજૂથ માટે), અને ત્યારબાદ દર પાંચ વર્ષે એક એકમથી ઘટાડવામાં આવે છે, એટલે કે ૨૬ થી ૩૦ વર્ષ માટે એમ-૧૭, ૩૧ થી ૩૫ વર્ષ માટે એમ-૧૬, ૩૬ થી ૪૦ વર્ષ માટે એમ-૧૫, ૪૧ થી ૪૫ વર્ષ માટે એમ-૧૪, અને ૪૬ થી ૫૦ વર્ષ માટે એમ-૧૩, ત્યારબાદ દર પાંચ વર્ષે બે એકમથી ઘટાડવામાં આવે છે, એટલે કે ૫૧ થી ૫૫ વર્ષ માટે એમ-૧૧,

૫૬ થી ૬૦ વર્ષ માટે એમ-૯, ૬૧ થી ૬૫ વર્ષ માટે એમ-૭ અને ૬૬ થી ૭૦ વર્ષ માટે એમ-૫.

આ અદાલતે ઉપરોક્ત માર્ગદર્શિકાઓ નિર્ધારિત કરી હતી, જેથી કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલા મોટર અકસ્માત દાવાઓમાં વળતર અવાર્ડ કરતી વખતે ગુણકની પસંદગીમાં એકરૂપતા અને સુસંગતતા સુનિશ્ચિત થાય.

મલ્ટિપ્લાયરનો પ્રયોગ તાજેતરમાં ત્રણ-ન્યાયાધીશોની પીઠ સમક્ષ રેશ્મા કુમારી અને અન્ય વિ. મદન મોહન અને અન્ય, (૨૦૧૩) ૯ એસસીસી ૬૫ માં વિચારણા માટે આવ્યો હતો. ઉક્ત મામલામાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"૩૩. ગુણકની પસંદગી માટે સરલા વર્મા માં તૈયાર કરાયેલ કોષ્ટકનો અમે પહેલેથી જ ઉલ્લેખ કર્યો છે. આ કોષ્ટક સરલા વર્મા માં આ અદાલતના ત્રણ નિર્ણયો, અર્થાત્, સુસંમ્મા થોમસ ૧, ત્રિલોક ચંદ્રા અને ચાર્લી, ને ધ્યાનમાં રાખીને, ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલ દાવાઓ માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. અદાલતે જણાવ્યું હતું કે કોષ્ટકના સ્તંભ (જ) માં દર્શાવેલ ગુણકનો ઉપયોગ મૃતકની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને કરવો આવશ્યક છે. કદાચ સરલા વર્મા માં તૈયાર કરાયેલા આ કોષ્ટકનો ઉપયોગ કરવાનો સૌથી મોટો લાભ એ છે કે ગુણકની પસંદગીમાં એકરૂપતા અને સાતત્ય હાંસલ કરી શકાય છે.

નિર્ભરતાની વ્યાપ્તિનું મૂલ્યાંકન પ્રત્યેક વ્યક્તિગત કેસની વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિની તપાસ પર આધારિત છે. નિર્ભરતાના મૂલ્ય અથવા ગુણકનું મૂલ્યનિર્ધારણ એક અંશે અંકગણિતીય કસરત છે. ગુણક સામાન્ય રીતે મૃતકના અવસાનની તારીખે રહેલી નિર્ભરતાના નેટ વાર્ષિક મૂલ્ય પર આધારિત હોય છે. એક વાર નેટ વાર્ષિક નુકસાન (ગુણક) નિર્ધારિત થઈ જાય, ત્યારબાદ મૃતકની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને, નિર્ભરતાના નુકસાન સુધી પહોંચવા માટે આવી રકમને 'ગુણક' દ્વારા ગુણવામાં આવવી જોઈએ. સરલા વર્મા માં, આ અદાલતે અન્યથા જટિલ એવી નિર્ભરતાના નુકસાનના આકલન અને કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરાયેલા દાવામાં વળતરની નિર્ધારણ કરવાની પ્રક્રિયાને સરળ બનાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. સરલા વર્મા માં યોગ્ય રીતે જણાવાયું છે કે મૃત્યુસંબંધી દાવામાં વળતરના હેતુસર દાવેદારોએ (એ) મૃતકની ઉંમર; (બી) મૃતકની આવક; અને (સી) નિર્ભરોની સંખ્યા, સ્થાપિત કરવી આવશ્યક છે. નિર્ભરતાના નુકસાન સુધી પહોંચવા માટે, ટ્રિબ્યુનલએ (૧) આવક નિર્ધારિત કરવા માટે કરવાની વધઘટ/કપાતો; (૨) મૃતકના વ્યક્તિગત જીવન નિર્વાહના ખર્ચ તરફ કરવાની કપાતો; અને (૩) મૃતકની ઉંમરના સંદર્ભે લાગુ કરવાનું ગુણક, નો વિચાર કરવો આવશ્યક છે. આ મુદ્દે કાયદાને ફરીથી પરખવું અમારા માટે જરૂરી છે એમ અમે માનતા નથી, કારણ કે

સરલા વર્મા માં વ્યક્ત કરાયેલ દષ્ટિકોણ સાથે અમે સંપૂર્ણપણે સહમત છીએ.

૩૪. જો સર્લા વર્માના અહેવાલના પરિણેદ જરૂર સાથે વાંચવામાં આવતા કોષ્ટકના કૉલમ (જ) માં દર્શાવેલ ગુણકનું અનુસરણ કરવામાં આવે, તો જીવલેણ અકસ્માતના કેસોમાં વળતર દાવાઓમાં ગુણકની પસંદગી બાબતે થતી વિશાળ ભિન્નતાઓ ટાળી શકાય. ગુણકની પસંદગી માટેની એક માનક પદ્ધતિ નિઃસંદેહ વિવિધ પદ્ધતિઓના ગૂંચવાડા કરતાં ઉત્તમ છે. હવે સમય આવી ગયો છે કે અમે ગુણકની પસંદગી, ભાવિ સંભાવનાઓ માટેની આવક અને વ્યક્તિગત તથા જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટેની કપાત અંગે એક માનક પદ્ધતિ તરફ આગળ વધીએ. વિદેશી અધિકારક્ષેત્રોમાંની કેટલીક અદાલતોએ આ પ્રગતિ કરી છે. આ કારણોસર, અમારા મતે, મૃત્યુના કેસોમાં ધારા ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલી દાવા અરજીઓમાં ગુણકની પસંદગી માટે સર્લા વર્મા ૧૭ માંનો કોષ્ટક મંજૂર કરવો જ જોઈએ. અમે તે મુજબ કરીએ છીએ. જો ગુણકની પસંદગી માટે સર્લા વર્માના કોષ્ટકના કૉલમ (જ) નું અનુસરણ કરવામાં આવે, તો ધારા ૧૬૬ હેઠળ અરજી કરવાનું પસંદ કરનાર દાવેદારોને, મોટર વાહનના ચાલકની બેદરકારી સાબિત થવા છતાં, ધારા ૧૬૩એ હેઠળ અરજી કરનારાઓ કરતાં ઓછી રકમ ફાળવાય તેવી કોઈ શક્યતા રહેતી નથી. જ્યાં પીડિતની ઉંમર ૧૫ વર્ષ સુધીની હોય તેવા કેસોની

બાબતે, અમારો સુવિચારિત મત એ છે કે આવા કેસોમાં વળતરની માંગ ધારા ૧૬૩એ અથવા ધારા ૧૬૬ પૈકી જે કોઈ ધારા હેઠળ કરવામાં આવી હોય તેની પરવા કર્યા વિના, ૧૫ નો ગુણક અને બીજા અનુસૂચિમાં દર્શાવ્યા મુજબનું મૂલ્યાંકન, સર્લા વર્માના કોષ્ટકના કૉલમ (૬) માં સૂચવેલ સુધારાને આધીન રહી, અનુસરવું જોઈએ. તેનું કારણ એ છે કે આવા કેસોમાં ૧૯૮૮ના અધિનિયમની ધારા ૧૬૬ હેઠળ અરજી કરવામાં આવે ત્યારે દાવેદારોને ઓછી રકમ ફાળવવામાં ન આવે તે સુનિશ્ચિત કરવું. મૃત્યુના અન્ય તમામ કેસોમાં, જ્યાં અરજી ધારા ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવી હોય, ત્યાં સર્લા વર્માના કોષ્ટકના કૉલમ (૪) માં દર્શાવેલ ગુણકનું અનુસરણ કરવું જોઈએ.

૪૦. ઉપર જે ચર્ચા અમે કરી છે તેના પ્રકાશમાં, અમે અમારા નિષ્કર્ષો નીચે મુજબ સંક્ષેપમાં રજૂ કરીએ છીએ:

(૧) ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૬ હેઠળ મૃત્યુના કેસોમાં કરવામાં આવેલી વળતરની અરજીઓમાં, જ્યાં મૃત્યુ પામનારની ઉંમર ૧૫ વર્ષ કે તેથી વધુ હોય, ત્યાં દાવા ટ્રિબ્યુનલોએ તે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૪૨ સાથે વાંચવામાં આવેલ સરલા વર્મામાં તૈયાર કરાયેલ કોષ્ટકના સ્તંભ (૪) માં દર્શાવ્યા મુજબ ગુણક પસંદ કરવો.

(૨) જે કેસોમાં મૃતકની ઉંમર ૧૫ વર્ષ સુધીની હોય, તેમાં વળતરની માંગ ધારા ૧૬૬ અથવા ધારા ૧૬૩એ હેઠળ કરવામાં આવી હોય તે

બાબતથી નિરપેક્ષ રહીને, ૧૫ નો ગુણક અને દ્વિતીય અનુસૂચિમાં દર્શાવ્યા મુજબનું મૂલ્યાંકન, સરલા વર્માના કોષ્ટકના સ્તંભ (૬) માં દર્શાવેલ સુધારાઓને આધીન રહીને, અનુસરવું જોઈએ.

(૩) ઉપરોક્તના પરિણામે, જ્યાં મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિની ઉંમર ૧૫ વર્ષથી વધુ હોય એવા મૃત્યુના કેસોમાં કલમ ૧૬૬ હેઠળ કરવામાં આવેલી દાવા અરજીઓ પર વિચાર કરતી વખતે, દાવા ટ્રિબ્યુનલોએ ૧૯૮૮ના અધિનિયમની બીજી અનુસૂચિમાંથી માર્ગદર્શન લેવાની અથવા તેના પર આધાર મુકવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી.

(૪) થી (૬) સુધી એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ

(૭) ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો જરૂરી ફેરફારો સાથે તે તમામ બાકી રહેલા મામલાઓમાં લાગુ પડશે, જેમાં ઉપરોક્ત પાસાઓ વિચારાધીન છે."

આથી, સરલા વર્મા મામલે આ અદાલતે લીધેલ દૃષ્ટિકોણને રેશ્મા કુમારી મામલે આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે.

વિભાજિત ગુણક

૩૨. મોટર અકસ્માત દાવાઓમાં કલમ ૧૬૬ હેઠળ વળતરનું નિર્ધારણ કરવા માટે આ અદાલતે હંમેશા ગુણક પદ્ધતિનું અનુસરણ કર્યું છે. ગુણકની પસંદગીમાં અસંગતતાઓ હોવાને કારણે, આ અદાલતે સરલા

વર્મા કેસમાં મૃત્યુ પામનાર/પીડિતના વય જૂથના આધારે ગુણકની પસંદગી માટે કોષ્ટક તૈયાર કર્યો હતો. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ વિભાજિત ગુણકના પ્રયોગની કલ્પના કરતું નથી.

૩૩. કે.આર. મધુસૂદન અને અન્ય વિ. એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ઓફિસર અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૪ એસ.સી.સી. ૬૮૯ માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"૧૪. અપીલકર્તાઓએ વડી અદાલત સમક્ષ દાખલ કરેલી અપીલમાં, વડી અદાલતે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા મંજૂર કરાયેલી વળતરની રકમ યથાવત્ રાખવાના બદલે તેમાં ઘટાડો કર્યો. એવું કરતાં વડી અદાલતે કોઈ કારણ દર્શાવ્યું નથી. વડી અદાલતે વિભાજિત ગુણકની સંકલ્પના રજૂ કરી અને તે માટે કોઈ કારણ જાહેર કર્યા વિના ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા ગુણકથી ભિન્ન અભિગમ અપનાવ્યો. વડી અદાલતે મૃતકના ભવિષ્યમાં થનારી વેતનવૃદ્ધિ અંગેના સ્પષ્ટ અને પુષ્ટિકારક પુરાવાનો પણ વિચાર કર્યો નથી. જ્યારે મૃતકની વય ૫૧ થી ૫૫ વર્ષની વચ્ચે હોય ત્યારે ગુણક ૧૧ થાય છે, જે મોટર વાહન અધિનિયમની દ્વિતીય અનુસૂચિના ૨જા કોલમમાં નિર્દિષ્ટ છે, અને ટ્રિબ્યુનલએ ઉક્ત ગુણક સ્વીકારીને કોઈ ભૂલ કરી નથી. વળી, વડી અદાલતે ૬ નો ગુણક લાગુ કરવાનું કેમ પસંદ કર્યું તે સમજવામાં આ અદાલત પણ અસંમર્થ રહે છે.

૧૫. તેથી, અમારું એવું માનવું છે કે વડી અદાલતનો ચુકાદો રદ કરવામાં આવવો યોગ્ય છે, કારણ કે તે તર્કવિરુદ્ધ છે અને નોંધાયેલા પુરાવા સામે સ્પષ્ટપણે વિરુદ્ધ છે, કારણ કે તેમાં મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના ભવિષ્યલક્ષી આવકોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા નથી તથા વિભાજિત ગુણક પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવી છે."

૩૪. તેથી, અમે એવો નિષ્કર્ષ ધારણ કરીએ છીએ કે નોંધપત્રક પર કોઈ વિશિષ્ટ કારણ અને પુરાવા ના હોય ત્યારે ટ્રિબ્યુનલ અથવા અદાલતે નિયમિત રીતે વિભાજિત ગુણક પદ્ધતિ લાગુ કરવી જોઈએ નહીં અને સરલા વર્મા (સુપૃ૫૫) ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય મુજબ, જેમનું રેશમા કુમારી (સુપૃ૫૫) ના કેસમાં પુષ્ટિકરણ કરવામાં આવ્યું છે, તે મુજબ ગુણક લાગુ કરવો જોઈએ.

અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮(૬) અને ૧૬૬(૪) નું પાલન

૩૫. કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઇજા સંકળાયેલી કોઈપણ દુર્ઘટના અંગેની માહિતી, અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮(૬) હેઠળ નોંધવામાં અથવા અહેવાલ આપવામાં આવવાની હોય છે, જે નીચે મુજબ ફરજિયાત ઠરાવે છે:

૧૫૮ (૬) કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઇજા સંકળાયેલા કોઈપણ અકસ્માત અંગેની કોઈ માહિતી નોંધવામાં આવે અથવા આ કલમ હેઠળનો અહેવાલ કોઈ પોલીસ અધિકારી દ્વારા પૂર્ણ કરવામાં આવે,

ત્યારબાદ શક્ય તેટલી વહેલી તકે, પોલીસ મથકના પ્રભારી અધિકારીએ એવી માહિતી નોંધવાની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર અથવા, જે રીતે લાગુ પડે તે મુજબ, એવો અહેવાલ પૂર્ણ થયા બાદ, તેની એક નકલ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા દાવો ટ્રિબ્યુનલને મોકલવી અને તેની એક નકલ સંબંધિત વીમાકર્તાને મોકલવી રહેશે, અને જ્યાં તેની નકલ માલિકને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે છે, ત્યાં તે પણ એવો અહેવાલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર, તે જ દાવો ટ્રિબ્યુનલ અને વીમાકર્તાને તે મોકલશે.

અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ ની ઉપકલમ (૪) કલમ ૧૫૮ ની ઉપકલમ (૬) ની જોગવાઈઓ ઘડવાના હેતુને પુષ્ટિ આપે છે, જે નીચે મુજબ છે:

૧૬૬ (૪) દાવા ટ્રિબ્યુનલ કલમ ૧૫૮ ની ઉપકલમ (૬) હેઠળ તેને મોકલવામાં આવેલ અકસ્માત અંગેના કોઈપણ અહેવાલને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણાશે.

૩૬. આશ્ચર્યજનક રીતે, અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮(૬) જેવી ઉપયોગી જોગવાઈ લાંબા સમય સુધી નિષ્ક્રિય હાલતમાં રહી હતી. ઉક્ત જોગવાઈના અમલ માટે જનરલ ઇન્શ્યોરન્સ કાઉન્સિલ અને અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૭) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૫૪ ના મામલામાં આ અદાલતમાં એક રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી,

જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો અને નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો:

"૯. કારણ કે કલમ ૧૫૮(૬) માં નિર્ધારિત રીતે કાર્ય કરવાની ફરજિયાત આવશ્યકતા છે, તેથી આ આવશ્યકતાનું પાલન શા માટે કરવામાં આવતું નથી તે અંગે કોઈ વાજબી કારણ નથી.

૧૦. તેથી, એવું નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તમામ રાજ્ય સરકારો અને સંઘ પ્રદેશો, જો તે અગાઉથી કરવામાં આવ્યું ન હોય, તો સંબંધિત તમામ પોલીસ અધિકારીઓને નિયમ ૧૫૦ અને ફોર્મ ૫૪ માં દર્શાવેલ આવશ્યકતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને કલમ ૧૫૮(૬) ની આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવાની જરૂરિયાત અંગે સૂચના આપે. આ આવશ્યકતાઓનું પાલન થઈ રહ્યું છે તેની ખાતરી કરવા માટે સંબંધિત પોલીસ મહાનિરીક્ષક દ્વારા આવર્તક ચકાસણી કરવામાં આવશે. પાલન ન થવાના કિસ્સામાં, ભૂલ કરનાર અધિકારીઓ વિરુદ્ધ યોગ્ય કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ વિભાગ દ્વારા આવર્તક ચકાસણી કરવામાં આવશે જેથી કાર્યવાહી થઈ રહી છે તેની ખાતરી થાય અને કોઈપણ વિરોધનના કિસ્સામાં તે બાબત તાત્કાલિક સંબંધિત રાજ્ય સરકારો/સંઘ પ્રદેશોના ધ્યાન પર લાવવામાં આવે, જેથી સંબંધિત અધિકારીઓ વિરુદ્ધ જરૂરી કાર્યવાહી કરવામાં આવી શકે.

૩૭. આ અદાલતે જય પ્રકાશ વિ. નેશનલ ઇન્શ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય સંલગ્ન વ્યક્તિઓ (૨૦૧૦) ૨ એસસીસી ૬૦૭ માં ફરીથી ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરીને પોલીસ સત્તાધિકારીઓને નીચે મુજબના નિર્દેશો આપ્યા હતા:

"૧૬. દરેક રાજ્યના પોલીસ મહાનિર્દેશકને આદેશ કરવામાં આવે છે કે તેઓ પોતાના રાજ્યના તમામ પોલીસ મથકોને અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવા માટે સૂચના આપે. આ હેતુસર, અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા પોલીસ મથકોના સ્ટેશન હાઉસ અધિકારીઓએ નીચેના પગલાં લેવા પડશે:

(૧) કેન્દ્રીય મોટર વાહન નિયમો, ૧૯૮૮ ના ફોર્મ નં. ૫૪ માં અકસ્માત માહિતી અહેવાલ ("એ.આઈ.આર.", સંક્ષેપમાં) એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી થયાની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર પોલીસ (સ્ટેશન હાઉસ ઓફિસર) દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા મોટર અકસ્માત દાવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરવો રહેશે. ફોર્મ નં. ૫૪ માં આપવાની આવશ્યક વિગતો ઉપરાંત, પોલીસે નીચે દર્શાવેલી વધારાની વિગતો પણ એકત્રિત કરી એ.આઈ.આર.માં પંચ સમક્ષ રજૂ કરવી જોઈએ:

(૧) અકસ્માતના સમયે પીડિતોની વય;

(૨) પીડિતની આવક;

(૩) આશ્રિત કુટુંબના સભ્યોના નામ અને ઉંમર.

(૨) એ.આઈ.આર. સાથે એફ.આઈ.આર.ની પ્રમાણિત નકલીઓ, ઘટનાસ્થળનો સાઈટ સ્કેચ/મહાજર/ફોટોગ્રાફ્સ, ચાલકનું ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સ, વાહનનો વીમા પોલિસીપત્ર (અને જરૂરી હોય તો, ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર) તેમજ પોસ્ટમોર્ટમ અહેવાલ (મૃત્યુના કિસ્સામાં) અથવા ઇજાનો/ઘાવનો પ્રમાણપત્ર (ઇજાના કિસ્સામાં) જોડાયેલ હોવા જોઈએ. મૃતકના ઇજાગ્રસ્ત અથવા આધારિત કુટુંબજનોના નામ/સરનામા પણ ટ્રિબ્યુનલને પૂરા પાડવા જોઈએ.

(૩) તે જ સમયે, દાવાની પ્રક્રિયા કરવા વીમાકર્તાને સક્ષમ બનાવવા માટે, તેના સાથેની અનુલગ્નકો સહિત એ.આઈ.આર.ની એક નકલ સંબંધિત વીમા કંપનીને પૂરી પાડવામાં આવશે.

(૪) પોલીસ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નિયત કરવામાં આવેલી સુનાવણીની પ્રથમ તારીખ અંગે પીડિતને (ઇજાગ્રસ્તને) અથવા પીડિતના કુટુંબને (મૃત્યુના કિસ્સામાં) તેમજ ચાલક, માલિક અને વીમાકર્તાને જાણ કરશે. જો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા એવો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હોય, તો પોલીસ સુનાવણીની પ્રથમ તારીખે તેમની હાજરી સુનિશ્ચિત કરી શકે છે.

૧૭. અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) ના તાત્કાલિક અમલીકરણમાં કોઈ વહીવટી મુશ્કેલી ઊભી ન થાય તે માટે, અમે આવા અમલીકરણને ત્રણ તબક્કામાં હાથ ધરવાની પરવાનગી આપીએ છીએ. પ્રથમ તબક્કામાં, એન.સી.ટી. પ્રદેશ અને રાજ્યની રાજધાની વિસ્તારોની તમામ પોલીસ

સ્ટેશનો/દાવા પંચોએ એપ્રિલ, ૨૦૧૦ ના અંત સુધીમાં આ જોગવાઈઓનો અમલ કરવો. બીજા તબક્કામાં, જિલ્લામથક વિસ્તારોની તમામ પોલીસ સ્ટેશનો/દાવા પંચોએ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૦ ના અંત સુધીમાં આ જોગવાઈઓનો અમલ કરવો. ત્રીજા તબક્કામાં, તમામ પોલીસ સ્ટેશનો/દાવા પંચોએ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૦ ના અંત સુધીમાં આ જોગવાઈઓનો અમલ કરવો. ડિરેક્ટર્સ જનરલે સુનિશ્ચિત કરવું કે અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) ને અસરકારક બનાવવા માટે જરૂરી ફોર્મો અને આધારભૂત માળખાકીય સહાય ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે.

૧૮. અધિનિયમની કલમ ૧૯૬માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જે કોઈ વ્યક્તિ મોટર વાહન ચલાવે છે અથવા કલમ ૧૪૬ની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનમાં મોટર વાહન ચલાવવામાં આવે તે માટે કારણ બને છે અથવા તે માટે મંજૂરી આપે છે, તે વ્યક્તિને એવી કેદની સજા કરવામાં આવશે જે ત્રણ મહિના સુધી વધારી શકાય, અથવા એવો દંડ કરવામાં આવશે જે રૂ. ૧૦૦૦ સુધી હોઈ શકે, અથવા બંનેથી સજા કરવામાં આવશે. અધિનિયમમાં વીમાવિહોણા વાહનોના ચાલક અને માલિક વિરુદ્ધ ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા કાર્યવાહી કરવાની આવશ્યકતા હોવા છતાં, આપું ભાગ્યે જ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, એક મૂલ્યવાન પ્રતિબંધક ઉપાયની અવગણના થાય છે. તેથી અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે ડિરેક્ટર્સ જનરલ અધિનિયમની કલમ ૧૯૬ હેઠળ વીમાવિહોણા

વાહનોના ચાલકો અને માલિકો વિરુદ્ધ ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા કાર્યવાહી કરવા સૂચનાઓ જારી કરે.

૧૯. પરિવહન વિભાગ, આરોગ્ય વિભાગ અને સંબંધિત અન્ય વિભાગો કલમ ૧૫૮(૬) ને અમલમાં મૂકવા માટે મહાનિર્દેશકોને જરૂરી સહકાર આપશે."

૩૮. વધુમાં, અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮(૬) ની ફરજિયાત જોગવાઈઓના પાલન માટે દાવા ટ્રિબ્યુનલને નીચે મુજબના નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા હતા:—

"૨૦. દરેક વડી અદાલતના રજિસ્ટ્રાર જનરલને તેમના રાજ્યની તમામ દાવા ટ્રિબ્યુનલને એવો નિર્દેશ આપવાનો આદેશ કરવામાં આવે છે કે તેઓ અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) હેઠળ પ્રાપ્ત થતા અકસ્માતના અહેવાલોને અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૪) હેઠળ વળતરની અરજીઓ તરીકે નોંધે અને ઇજાગ્રસ્ત દ્વારા અથવા મૃત્યુ પામેલાના પરિવારજન દ્વારા દાવાની અરજીઓ દાખલ થવાની રાહ જોયા વિના તેમનો નિવેડો કરે. રજિસ્ટ્રાર જનરલે એ સુનિશ્ચિત કરવાનું રહેશે કે અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૪)ને અમલમાં મૂકવા માટે જરૂરી નોંધપોથીઓ, નમૂનાઓ અને અન્ય સહાય ટ્રિબ્યુનલને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે.

૨૧. અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૪)નું પાલન કરવા માટે અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા મોટર અકસ્માત દાવા પંચોએ નીચે મુજબના પગલાં શરૂ કરવા જોઈએ:

(એ) પોલીસ સ્ટેશનોના સ્ટેશન હાઉસ ઓફિસરો પાસેથી પ્રાપ્ત થતી એ.આઈ.આર.ની નોંધ કરવા માટે ટ્રિબ્યુનલ સંસ્થા નોંધપોથી જાળવી રાખશે અને તેમને વિવિધ અરજી તરીકે નોંધશે. જો કોઈ ખાનગી દાવા અરજીઓ કોઈ એ.આઈ.આર.ના સંદર્ભે સીધી દાખલ કરવામાં આવે, તો તેમની પણ નોંધ આ નોંધપોથીમાં કરવી જોઈએ.

(બી) અધિકરણ એ.આઈ.આર.ને વિવિધ અરજી તરીકે સૂચિબદ્ધ કરશે. તે પ્રાથમિક સુનાવણી માટે એવી તારીખ નક્કી કરશે કે જેથી પોલીસ એવી તારીખની જાણ પીડિતને (મૃત્યુ થયેલ હોય તો પીડિતના પરિવારને) તથા અકસ્માતમાં સંકળાયેલા વાહનના માલિક, ચાલક અને વીમાકર્તાને કરી શકે. દાવેદાર(ઓ) હાજર થાય ત્યારબાદ, વિવિધ અરજીને દાવા અરજીમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવશે. જ્યાં દાવેદાર(ઓ) દ્વારા અધિકરણને એ.આઈ.આર. પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં જ દાવા અરજી દાખલ કરવામાં આવે, ત્યાં એ.આઈ.આર.ને દાવા અરજી સાથે ટેગ કરી શકાય.

(સી) ટ્રિબ્યુનલ તપાસ કરશે અને પોતાને સંતોષ કરશે કે એ.આઈ.આર. વાસ્તવિક અકસ્માતને સંબંધિત છે અને કોઈપણ “પોલીસ અધિકારી—

વકીલ-ડૉક્ટર” ગઠબંધન દ્વારા અકસ્માતની સાંઠગાંઠ તથા ખોટી બનાવટનું પરિણામ નથી, જે અનેક કેસોમાં પ્રકાશમાં આવ્યું છે.

(ડી) ટ્રિબ્યુનલ સંક્ષિપ્ત તપાસ દ્વારા નિર્ભર કુટુંબના સભ્યો/કાયદેસરના વારસદારોની ઓળખ નિશ્ચિત કરશે. ક્ષેત્રાધિકાર ધરાવતી પોલીસ પણ તપાસ કરશે અને નિર્ભર કાયદેસરના વારસદારોનાં નામો રજૂ કરશે.

(ઈ) ટ્રિબ્યુનલ નોંધાયેલ દાવા કેસોને તેવા કેસોમાં વર્ગીકૃત કરશે, જેમાં વીમાકર્તા જવાબદારીનો વિવાદ કરે છે, અને તેવા કેસોમાં, જેમાં વીમાકર્તા જવાબદારીનો વિવાદ કરતો નથી.

(એફ) જ્યાં વીમાકર્તા પોલિસી હેઠળની જવાબદારીનો વિવાદ કરતો ન હોય, ત્યાં ટ્રિબ્યુનલ સંક્ષિપ્ત તપાસ દ્વારા વળતરની રકમ નક્કી કરવાનો પ્રયત્ન કરશે અથવા સમાધાન માટે મામલો લોક અદાલતને મોકલશે, જેથી દાવા અરજીના નોંધણીની તારીખથી છ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી સમયમર્યાદામાં દાવા અરજીનો જ નિકાલ કરી શકાય.

(જી) વીમા કંપનીઓને નિર્ધારિત તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર દાવો અધિકરણો સમક્ષ સ્વીકારેલી રકમ અથવા નિર્ધારિત કરાયેલ રકમ જમા કરવા માટે આદેશિત કરવામાં આવશે. અધિકરણોએ એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે વળતરની રકમ મુદતી જમા તરીકે રાખવામાં આવે અને કેરળ એસ.આર.ટી.સી. વિ. સુસંમ્મા થોમસમાં સમાવિષ્ટ દિશાનિર્દેશો મુજબ તેનું વિતરણ કરવામાં આવે.

(એચ) અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) અને ૧૬૬(૪) ના અનુસંધાને પ્રારંભિત કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીનું સ્વરૂપ અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૧) હેઠળ પીડિત(ઓ) દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીથી ભિન્ન હોવાથી, કલમ ૧૭૦ લાગુ પડશે નહીં. તેથી, વીમાકર્તાઓને અકસ્માત, ઈજાઓ, મૃત્યુ પામેલા પીડિતની વય, આવક તથા આધારિત વ્યક્તિઓ સંબંધે ચોકસાઈની ચકાસણી કરવા અને વળતરની રકમનું પરિમાણ નક્કી કરવામાં ટ્રિબ્યુનલને સહાય કરવાનો હક રહેશે (સ્વતંત્ર રીતે અથવા વાહનોના માલિકો સાથે).

૩૯. આ અદાલત દ્વારા અગાઉથી જારી કરવામાં આવેલા નિર્દેશોને ધ્યાનમાં લેતા, અમને કોઈ વધુ નિર્દેશ જારી કરવાનો કોઈ કારણ જણાતો નથી.

વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં દ્વિતીય અનુસૂચિની લાગુ પડતાશ:

અધિનિયમ નં ૫૪, ૧૯૯૪ દ્વારા, કલમ ૧૬૩-એ – સંરચિત સૂત્રના આધારે વળતર ચૂકવવા બાબતની વિશેષ જોગવાઈઓ, ૧૪.૧૧.૧૯૯૪ થી અમલમાં આવે તે રીતે દાખલ કરવામાં આવી છે. કલમ ૧૬૩-એ એ કલ્પે છે કે, અધિનિયમમાં અથવા કાયદાનો બળ ધરાવતા અન્ય કોઈ કાયદા અથવા દસ્તાવેજમાં જે કંઈ પણ સમાવાયેલ હોય તે છતાં, મોટર વાહનના ઉપયોગમાંથી ઉદ્ભવેલા અકસ્માતને કારણે મૃત્યુ અથવા કાયમી અપંગતાના કિસ્સામાં, બીજા અનુસૂચીમાં દર્શાવ્યા મુજબનું

વળતર, પરિસ્થિતિ મુજબ, કાનૂની વારસદારોને અથવા પીડિતને ચૂકવવા માટે મોટર વાહનનો માલિક જવાબદાર રહેશે.

કલમ ૧૬૩-એ અને બીજા અનુસૂચિનો હેતુ લાંબા સમય સુધી ખેંચાતી વાદવિવાદી કાર્યવાહી ટાળવાનો અને વળતરની તાત્કાલિક જરૂરિયાત ધરાવતા પીડિત અથવા તેના વારસદારોને વળતર ચૂકવવામાં થતો વિલંબ નિવારવાનો છે.

કલમ ૧૬૩-એની ઉપકલમ(૨) એ કલ્પના કરે છે કે દાવેદારને તે બાબતનો આક્ષેપ કરવો અથવા સ્થાપિત કરવું આવશ્યક રહેશે નહીં કે જેના સંબંધમાં દાવો કરવામાં આવ્યો છે તે મૃત્યુ અથવા કાયમી અશક્તતા સંબંધિત વાહન અથવા વાહનોના માલિકના અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિના કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય, બેદરકારી અથવા ચૂકવે કારણે થઈ હતી.

કલમ ૧૬૩-એ ની ઉપકલમ (૩) માં એવો અવલોકન કરવામાં આવ્યો છે કે કેન્દ્રીય સરકાર, જીવન નિર્વાહના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, સમયાંતરે બીજા અનુસૂચિમાં નીચે મુજબ સુધારો કરી શકે છે:

૧[બીજું અનુસૂચિ

(જુઓ કલમ ૧૬૩એ)

ત્રીજા પક્ષના પ્રાણઘાતક અકસ્માતો/ઈજાના કેસોના દાવાઓ માટે વળતર અંગેનું અનુસૂચિ.

૧. જીવલેણ અકસ્માતો:

જે.એક્સ.==૨૨.એચટીએમ

નોંધ- ઘાતક અકસ્માતના દાવાઓના કેસમાં આ રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ વળતરની રકમમાંથી ૧/૩ ભાગ એટલા વિચારથી ઘટાડવામાં આવશે કે જો પીડિત જીવિત હોત, તો પોતાનું ભરણપોષણ જાળવવા માટે તેણે જે ખર્ચ કર્યો હોત તેવો ખર્ચ તેને ઉપાડવો પડ્યો હોત.

૧. અધિનિયમ ૫૪ ઓફ ૧૯૯૪ દ્વારા, કલમ ૬૪ (૧૪-૧૧-૧૯૯૪ થી અમલમાં).

૧. વળતરની રકમ રૂ. ૫૦,૦૦૦ કરતાં ઓછી નહીં હોય.

૨. સામાન્ય નુકસાનભરપાઈ (મૃત્યુના કિસ્સામાં):

ઉપરોક્ત રીતે નિર્દિષ્ટ વળતરની ઉપરાંત નીચે મુજબના સામાન્ય નુકસાનભથ્થાં ચુકવવાપાત્ર રહેશે:-

જે.એક્સ.==૩૩.એચ.ટી.એમ.

૪. ઈજા અને અપંગતાના કિસ્સામાં સામાન્ય વળતર:

જેક્સ==૪૪.એચટીએમ

પ. મૃત્યુજન્ય ન હોય એવા અકસ્માતોમાં અપંગતા:

અજીવલેણ અકસ્માતોમાંથી પીડિતને ઊભી થયેલી અશક્તિના કિસ્સામાં નીચે મુજબનું વળતર ચૂકવવાપાત્ર રહેશે :-

અશક્તિની વાસ્તવિક અવધિ માટેની આવકમાં થયેલ નુકસાન, જો કોઈ હોય, તો તે બાવન અઠવાડિયાથી વધુ ન હોવું જોઈએ.\

ઉપરોક્તમાંથી કોઈપણ એક, એટલે કે :-

ક) કાયમી સંપૂર્ણ અક્ષમતાના કિસ્સામાં, ચુકવવાપાત્ર રકમ વળતર નિર્ધારિત કરવાની તારીખે લાગુ પડતી વય અનુસારના ગુણક દ્વારા આવકના વાર્ષિક નુકસાનનું ગુણાકાર કરીને નક્કી કરવામાં આવશે, અથવા

બ) કાયમી આંશિક અપંગતાના કિસ્સામાં, ઉપરોક્ત મુદ્દા (એ) હેઠળ નિર્દિષ્ટ કાયમી સંપૂર્ણ અપંગતાના કિસ્સામાં જેટલું વળતર ચૂકવવાપાત્ર હોત, તેનું તેવું ટકાવાર વળતર.

ઈજાઓને કાયમી સંપૂર્ણ અપંગતા/કાયમી આંશિક અપંગતા પેદા કરતી ગણવામાં આવશે અને આવક ઉપાર્જન ક્ષમતાના નુકસાનની ટકાવારી કામદાર વળતર અધિનિયમ, ૧૯૨૩ હેઠળની અનુસૂચિ ૧ મુજબ રહેશે.

ડ. અકસ્માત પહેલાં કોઈ આવક ન ધરાવતા વ્યક્તિઓને વળતર માટે કલ્પિત આવક:

જીવલેણ અને અજીવલેણ અકસ્માતોમાં અપંગતા:

જેએક્સ==પપ.એચટીએમ

અન્ય ઈજાઓના મામલે, જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં માત્ર "સામાન્ય નુકસાન" જ.]"

૪૦. બીજા અનુસૂચિના અવલોકનથી દર્શાય છે કે વાર્ષિક આવક ઓછામાં ઓછી રૂપિયા ૩,૦૦૦/- અને વધુમાં વધુ રૂપિયા ૪૦,૦૦૦/- ધરાવતા મૃત વ્યક્તિના કાનૂની વારસદારોને જ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૩અ હેઠળ લાભ મળી શકે. જે મૃત વ્યક્તિની આવક રૂપિયા ૪૦,૦૦૦/- પ્રતિ વર્ષથી વધુ હોય, એટલે કે અંદાજે રૂપિયા ૩,૬૦૦/- પ્રતિ મહિના હોય, તેના કાનૂની વારસદારો બીજા અનુસૂચિનો લાભ મેળવી શકતા નથી. "૨૫ વર્ષથી વધુ વયના" પરંતુ "૩૦ વર્ષથી વધુ ન હોય" એવા પીડિતના કેસમાં કલ્પાયેલો સર્વાધિક ગુણક ૧૮ છે. ઉચ્ચ વય માટેનો ગુણક આયુષ્ય અપેક્ષામાં થયેલા વધારો ધ્યાનમાં લઈ પુનઃવિચાર કરવા જરૂરી છે.

૪૧. વર્ષ ૧૯૯૪માં બીજા અનુસૂચિ હેઠળ વળતરની લઘુત્તમ રકમ રૂ. ૫૦,૦૦૦/- નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. તે ઉપરાંત, અંત્યેષ્ટિ ખર્ચ, દામ્પત્ય સહવાસના નુકસાન માટેનું વળતર (જો હકદાર જીવનસાથી હોય), તબીબી ખર્ચ, પીડા અને વેદના, ગંભીર ઈજાઓ, અગંભીર ઈજાઓ વગેરેના સ્થાને સામાન્ય નુકસાન પણ જોગવવામાં આવ્યા છે.

પરંતુ આ ૧૯ વર્ષ દરમિયાન આ રકમોમાં કોઈ સુધારો કરવામાં આવ્યો નહોતો.

૪૨. બીજા અનુસૂચિમાં ૧૯ વર્ષ સુધી સુધારો ન કરવામાં આવવાને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાએ પ્રવર્તમાન બીજા અનુસૂચિની માન્યતા પણ પડકારી છે.

૪૩. દ્વિતીય અનુસૂચિમાં અનેક વિસંગતતાઓ અસ્તિત્વમાં છે અને ઉક્ત વિસંગતતાઓ સૌપ્રથમ વર્ષ ૧૯૯૬માં યુ.પી. સ્ટેટ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિ. ત્રિલોક ચંદ્ર અને અન્ય (૧૯૯૬) ૪ એસ.સી.સી. ૩૬૨ માં નોંધાઈ હતી, જેમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે દ્વિતીય અનુસૂચિમાંનો કોષ્ટક અનેક ખામીઓથી પીડિત છે અને તેને તૈયાર માર્ગદર્શક તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેમ નથી, તેમજ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૧૮. અમે તાત્કાલિક એ દર્શાવવું જરૂરી માનીએ છીએ કે વળતરની ગણતરી અને અનુસૂચીમાં કાઢવામાં આવેલ રકમ અનેક ખામીઓથી પીડિત છે. ઉદાહરણ તરીકે, મુદ્દો ૧ માં ૧૫ વર્ષની વયના પીડિત માટે ગુણક ૧૫ વર્ષ દર્શાવવામાં આવ્યો છે અને ગુણ્ય રકમ રૂ. ૩૦૦૦ દર્શાવવામાં આવી છે. કુલ રકમ $૩૦૦૦ \times ૧૫ = ૪૫,૦૦૦$ થવી જોઈએ, પરંતુ તે રૂ. ૬૦,૦૦૦ તરીકે કાઢવામાં આવી છે. તેવી જ રીતે, બીજા મુદ્દામાં ગુણક ૧૬ છે અને વાર્ષિક આવક રૂ. ૮૦૦૦ છે; કુલ રકમ રૂ.

૧,૪૪,૦૦૦ થવી જોઈએ હતી, પરંતુ રૂ. ૧,૭૧,૦૦૦ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે. સંક્ષેપમાં કહીએ તો, કોષ્ટક આવી ભૂલોથી ભરેલો છે. ન તો ટ્રિબ્યુનલ્સ અને ન તો અદાલતો આ તૈયાર કોષ્ટકના આધારે ચાલી શકે. તેનો ઉપયોગ માત્ર માર્ગદર્શિકા તરીકે જ થઈ શકે. વધુમાં, દરેક કેસમાં ગુણકની પસંદગી માત્ર મૃત્યુ પામેલની વય પર જ સંપૂર્ણપણે નિર્ભર રહી શકતી નથી. ઉદાહરણ તરીકે, જો અવિવાહિત મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિ જપ્ત વર્ષની વયે મૃત્યુ પામે અને તેના આધારિતો તેના માતા-પિતા હોય, તો ગુણકની પસંદગીમાં માતા-પિતાની વય પણ સંબંધિત પરિબળ બનશે. પરંતુ આ ભૂલો માત્ર વાસ્તવિક ગણતરીઓ સુધી મર્યાદિત છે અને અન્ય મુદ્દાઓ સંબંધે નથી. અમે જે બાબત પર ભાર મૂકવા ઈચ્છીએ છીએ તે એ છે કે ગુણક ૧૮ વર્ષની ખરીદીના ગુણાંક કરતાં વધુ હોઈ શકતો નથી. અગાઉની સ્થિતિની સરખામણીએ આ સુધારો છે, જેમાં સામાન્ય રીતે તે ૧૬થી વધુ ન હોવો જોઈએ એવું માનવામાં આવતું હતું. અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલ્સ, હાલના કેસમાં જેમ ટ્રિબ્યુનલે રજનો ગુણક ઉપયોગ કર્યો અને વડી અદાલતે તેને વધારીને ૩૪ કર્યો, તેવી રીતે ઊંચો ગુણક વાપરી રહી છે, જેનાથી ડેવિસ કેસમાં ગુણક પ્રણાલીની પૃષ્ઠભૂમિ વિશે અજાણતા પ્રગટ થાય છે; તેથી યોગ્ય કાનૂની સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવી અમને આવશ્યક લાગી.

જા. ફરીથી આ અદાલતે ઓરિયેન્ટલ ઇન્શ્યોરન્સ કો. લિ. વિ./સ. હંસરાજભાઈ વી. કોડાલા (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૧૭૫ માં ઠરાવ્યું હતું કે, ૧૯૮૮ ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩-એ(૩) હેઠળ એક વિશિષ્ટ જોગવાઈ છે, જે અનુસાર કેન્દ્ર સરકાર જીવનધોરણના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખી, સત્તાવાર રાજપત્રમાં સમયાંતરે સૂચના દ્વારા બીજી અનુસૂચિમાં સુધારો કરે, અને એમ પણ ઠરાવ્યું કે:

૨૬. વધુમાં, વિદ્વાન વકીલે આ બાબત પણ દર્શાવી કે પ્રાણઘાતક અકસ્માતના કિસ્સામાં તથા અપ્રાણઘાતક અકસ્માતમાં અપંગતાના કિસ્સામાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે અકસ્માત પહેલાં કોઈ આવક ન ધરાવતા દાવેદાર માટે ધારિત આવક રૂ. ૧૫,૦૦૦ પ્રતિ વર્ષ ગણવાની રહેશે, છતાં દ્વિતીય અનુસૂચિમાં રૂ. ૩,૦૦૦ થી રૂ. ૪૦,૦૦૦ સુધીની આવકનું કોષ્ટક આપવામાં આવ્યું છે અને તેની વિગતવાર વહેંચણીમાં પણ રૂ. ૧૫,૦૦૦ માટે કોઈ ગણતરી દર્શાવવામાં આવી નથી, કારણ કે અનુસૂચિના સ્તંભોમાં અન્ય બાબતો ઉપરાંત રૂ. ૧૨,૦૦૦ આવક ધરાવતી વ્યક્તિ માટે વળતરની જોગવાઈ છે અને ત્યારબાદ સીધે જ રૂ. ૧૮,૦૦૦ દર્શાવવામાં આવ્યું છે. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું કે કલમ ૧૬૩-એ(૩) માં રહેલી સ્પષ્ટ જોગવાઈ મુજબ, કેન્દ્રીય સરકાર જીવનનિર્વાહના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને, સમયાંતરે સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા અનુસૂચિમાં સુધારો કરી શકે છે,

છતાં આજદિન સુધી કંઈ કરવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં, તા. ૩૦-૮-૨૦૦૦ ના આદેશ દ્વારા, આ અદાલતે ફરીથી દ્વિતીય અનુસૂચિમાં રહેલી અનેક વિસંગતતાઓ નોંધેલી હતી અને તેથી ભારતના એટર્ની જનરલ અથવા ભારતના સોલિસિટર જનરલ પૈકી કોઈની સહાય લેવી યોગ્ય માનેલી હતી. જ્યારે મામલો તા. ૧૫-૧૨-૨૦૦૦ ના રોજ બોલાવવામાં આવ્યો, ત્યારે શ્રી અલ્તાફ અહમદ, એ.એસ.જી., એ અદાલત સમક્ષ નિવેદન કર્યું કે આ અદાલતે તા. ૩૦-૮-૨૦૦૦ ના રોજ પારિત કરેલો આદેશ સપાટી પરિવહન વિભાગના મંત્રાલયના ગંભીર ધ્યાન પર પહેલેથી જ લેવાયો છે અને સરકાર મોટર વાહન અધિનિયમની દ્વિતીય અનુસૂચિમાં આવશ્યક સુધારો લાવવા બાબતે વિચારણા કરી રહી હતી. ત્યારબાદ, અમે ફરીથી વધારાના સોલિસિટર જનરલની સહાય કલમ ૧૬૩-એ ના અર્થઘટન અંગે માગી અને સાથે એ પણ ચકાસવા જણાવ્યું કે દ્વિતીય અનુસૂચિમાં સુધારાઓ કરવામાં આવ્યા છે કે નહીં. વિદ્વાન વધારાના સોલિસિટર જનરલે જણાવ્યું કે સુધારો થવામાં થોડો સમય લાગી શકે. પરિસ્થિતિના આ દૃષ્ટિકોણથી, અમને લાગે છે કે કેન્દ્રીય સરકારે કલમ ૧૬૩-એ(૩) હેઠળ શક્ય તેટલી વહેલી તકે આવશ્યક કાર્યવાહી કરવી યોગ્ય રહેશે.

જપ. દીપલ ગીરીશભાઈ સોની (ઉપરોક્ત) મામલે, આ અદાલતે મોંઘવારી અને બેંક વ્યાજદરના ઘટાડાને ધ્યાનમાં રાખીને નિરીક્ષણ કર્યું

હતું કે કેન્દ્ર સરકાર દ્વિતીય અનુસૂચીમાં સુધારો કરવા અંગે ગંભીર વિચારણા કરે તે ઇચ્છનીય છે, અને નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું હતું:

૭૨. કલમ ૧૬૩-એ વર્ષ ૧૯૯૪માં દાખલ કરવામાં આવી હતી. કેન્દ્ર સરકારની કાર્યકારી સત્તાને દ્વિતીય અનુસૂચીમાં સમયાંતરે સુધારો કરવાની આવશ્યક અધિકારિતા છે. મોંઘવારી તથા બેંક વ્યાજદરના ઘટાડાને ધ્યાનમાં લેતાં, આ બાબતના આ પાસા પર કેન્દ્ર સરકારે ગંભીર વિચારણા કરવી ઇચ્છનીય છે.

૪૬. બીજા અનુસૂચીમાં આપવામાં આવેલી ગુણકની શ્રેણીમાં રહેલી વિસંગતતાઓ/ભૂલો પણ સરલા વર્માના કેસમાં નોંધવામાં આવી હતી. સરલા વર્માના ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૫ અને ૩૬ અહીં નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

"૩૫. જોકે, બીજા અનુસૂચીની કોષ્ટકમાં આપેલા ગુણકના માપદંડમાં અસંગતતાઓ/ભૂલો છે. તેમાં એવા કેસોમાં, જ્યાં ૧૮નો વધુ ઊંચો ગુણક લાગુ પડે છે, ઓછી વળતરરકમ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે અને એવા કેસોના સંદર્ભમાં, જ્યાં ૧૫, ૧૬ અથવા ૧૭નો ઓછો ગુણક લાગુ પડે છે, વધુ વળતરરકમ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. કોષ્ટકમાં નિર્દિષ્ટ વળતરરકમના પરિમાણ પરથી એવું અનુમાન કરવું શક્ય બને છે કે અનુસૂચીમાં લેખનિક ભૂલ પ્રવેશી ગઈ છે અને "ગુણક"ના આંકડા ૨૦, ૧૯, ૧૮, ૧૭, ૧૬, ૧૫, ૧૪, ૧૨, ૧૦, ૮, ૬ અને ૫ના બદલે

મૂલથી ૧૫, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૭, ૧૬, ૧૫, ૧૩, ૧૧, ૮, ૫ અને ૫ તરીકે ટાઈપ થઈ ગયા છે.

૩૬. બીજી એક નોંધપાત્ર અસંગતિ એ છે કે, આવક ન કમાતા વ્યક્તિઓની કલ્પિત લઘુત્તમ આવક રૂપિયા ૧૫,૦૦૦ પ્રતિ વર્ષ નિર્ધારિત કર્યા બાદ પણ, કોષ્ટકમાં એવા કિસ્સાઓમાં પણ ચુકવવાપાત્ર વળતર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે જ્યાં વાર્ષિક આવક રૂપિયા ૩૦૦૦ થી રૂપિયા ૧૨,૦૦૦ વચ્ચે હોય. આથી એમ.વી. અધિનિયમની કલમ ૧૬૩-અ હેઠળની અરજીઓ અંગે અસામાન્ય સ્થિતિ ઊભી થાય છે, કારણ કે જ્યાં મૃતક નિષ્ક્રિય હતો અને તેની કોઈ આવક નહોતી એવા કિસ્સાઓમાં વળતર વધુ મળશે, તુલનાએ એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં મૃતક ઈમાનદારીથી રૂપિયા ૩૦૦૦ થી રૂપિયા ૧૨,૦૦૦ પ્રતિ વર્ષ વચ્ચેની આવક કમાતો હતો. તેમ હોય તો પણ.

કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા અદાલતને ખાતરી આપવામાં આવી હોવા છતાં, જીવનનિર્વાહના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને દ્વિતીય અનુસૂચિમાં કોઈ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો નથી.

૪૭. અપીલકર્તાઓએ સ્વાભાવિક મૂલ્યવૃદ્ધિ સહિત કિંમતોના પ્રવાહોને ધ્યાનમાં લેવા માટે કહ્યા પગાર પંચના અહેવાલની નકલ રજૂ કરી છે.

તે જ નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

જે.એક્સ.==૬૬.એચ.ટી.એમ.

૪૮. શ્રી પી.પી. મલ્હોત્રા, વિદ્વાન ન્યાયમિત્રે "પાક વર્ષ અનુસાર અનાજ માટેની લઘુત્તમ આધાર કિંમત (વાજબી સરેરાશ ગુણવત્તા)" સંબંધિત એક કોષ્ટક રજૂ કર્યો. અધિનિયમ, ૧૯૮૮ની બીજી અનુસૂચિ ૧૪મી નવેમ્બર, ૧૯૯૪થી અમલમાં આવી. જો વર્ષ ૧૯૯૪-૧૯૯૫ માટે અનાજની લઘુત્તમ આધાર કિંમતની વર્ષ ૨૦૧૧-૨૦૧૨ માટેની લઘુત્તમ આધાર કિંમત સાથે તુલના કરવામાં આવે, તો પ્રાપ્ત થતા આંકડા નીચે મુજબ આવે છે:-

જેક્ષ==૭૭.એચટીએમ

૧૯૯૧-૯૨થી અનાજના ભાવમાં ટકાવારી વધારો નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવ્યો છે:-

જેક્ષ ==૮૮.એચટીએમ

(રુપિયામાં પ્રતિ કિલોગ્રામ આંકડા)

અત્રેતર અનાજ માટે પાક વર્ષ અનુસાર લઘુત્તમ આધાર ભાવ (ન્યાયસંગત સરેરાશ ગુણવત્તા) અમારી નોંધ પર લાવવામાં આવ્યો છે, જે નીચે મુજબ છે:

તાલિકા ૨૬ : પાક વર્ષ અનુસાર અન્નબાહ્ય અનાજો માટેનો ન્યૂનતમ ટેકાદર

(વાજબી સરેરાશ ગુણવત્તા)

જે.એક્સ.==૯૯.એચટીએમ

વર્ષ ૧૯૯૧-૯૨, ૧૯૯૨-૯૩, ૧૯૯૪-૯૫ અને ૨૦૧૧-૧૨
દરમિયાન અખાધ અનાજના ભાવમા ટકાવારી વધારો નીચે મુજબ
દર્શાવવામાં આવ્યો છે:-

જેક્સ==૦૦૨૨.એચટીએમ

અમે ઘરઆંગણો અને વિદેશી બજારોમાં સોના અને ચાંદીના સરેરાશ
ભાવની ૧૯૯૪-૯૫થી ૨૦૧૧-૧૨ સુધી થયેલી વૃદ્ધિની તુલના કરી
રહ્યા નથી.

જ૯. લઘુત્તમ વેતનના દરો, લઘુત્તમ વેતનના દરો મુજબની વાર્ષિક
આવક, આશ્રિતતા માટેની વાસ્તવિક આવક - વાર્ષિક આવકનો ૧/૪
ભાગ વગેરે એક ચાર્ટમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે, જેનો સંબંધિત ભાગ નીચે
મુજબ છે:

જેક્સ==૦૦૩૩.એચટીએમ

ઉપરોક્ત કોષ્ટકો વિદ્વાન એમિક્સ ક્યુરીએ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યા
છે.

પ૦. વિદ્વાન ન્યાયમિત્રે પણ ભારત સરકારના આરોગ્ય અને પરિવાર
કલ્યાણ મંત્રાલયના આંકડાશાસ્ત્ર વિભાગ દ્વારા પ્રકાશિત "ભારતમાં
પરિવાર કલ્યાણ આંકડા ૨૦૧૧" ની એક પ્રત રજૂ કરી હતી. તેમાં જન્મ

સમયે આયુષ્યની અપેક્ષા કોષ્ટક – એ.૧૨ માં દર્શાવવામાં આવી છે અને તે જ નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

"

કોષ્ટક – એ.૧૨

જન્મ સમયે જીવનની અપેક્ષા

જેએક્સ==૦૦૪૪.એચટીએમએલ

૫૧. ખાદ્ય અનાજ અને અન્ય તમામ વસ્તુઓના ખર્ચમાં મોંઘવારીની વર્તમાન પ્રવૃત્તિને ધ્યાનમાં લેતા, શ્રી પી.પી. મલ્હોત્રા, વરિષ્ઠ વકીલ, અદાલત મિત્રએ રજૂ કર્યું કે ન્યાયસંગત વળતર માટે ગુણાંક ૨૪-૨૫ વર્ષ સુધી વધારવો જોઈએ. વધુમાં, તેમના જણાવ્યા મુજબ, વળતરની ગણતરી કરતી વખતે નિર્ભરતા બાબતે ચૂકવવાપાત્ર રકમમાં વધારો કરવો જોઈએ, કારણ કે આયુષ્યની અપેક્ષા ૭૦-૭૫ વર્ષ સુધી છે અને બીજું, આવક ઉપાર્જનની ક્ષમતા ના ૧૦ વર્ષ પછી જીવનનિર્વાહના ખર્ચમાં વૃદ્ધિ અને આવકમાં ક્રમશઃ વધારાને ધ્યાનમાં રાખીને તેને બમણી કરવી જોઈએ.

૫૨. જીવનનિર્વાહના ખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને, કેન્દ્ર સરકાર માટે બીજી અનુસૂચીમાં સુધારો કરવો આવશ્યક છે [જુઓ કલમ ૧૬૩એ (૩)]. બીજી અનુસૂચિ અધિનિયમ ૫૪ સન ૧૯૯૪ દ્વારા ૧૪મી નવેમ્બર, ૧૯૯૪થી અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી. હવે ૧૯ વર્ષથી વધુ સમય

વીતી ગયો છે, છતાં કોઈ સુધારો કરવામાં આવ્યો નથી. જીવનનિર્વાહનો ખર્ચ અનેકગણો વધી ગયો છે.

૫૩. ઉપર નોંધાયેલ તારણને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે ઠરાવીએ છીએ કે ૧૯૯૪માં જેમ દ્વિતીય અનુસૂચિ અધિનિયમિત કરવામાં આવી હતી, તે હવે બદલાયેલા પરિપ્રેક્ષ્યને કારણે, જેમાં જીવનનિર્વાહનો વર્તમાન ખર્ચ, હાલનો મોંઘવારીનો દર અને વધેલી આયુષ્ય અપેક્ષાનો સમાવેશ થાય છે, અનાવશ્યક, અતાર્કિક અને અમલયોગ્ય ન રહી છે.

૫૪. શ્રી પી.પી. મલ્હોત્રાએ અમારા ધ્યાન પર માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલય, નવી દિલ્હી ખાતેના સંયુક્ત સચિવ દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૫ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૨નો એક પત્ર મૂક્યો છે. તેમાં વર્તમાન કેસનો સંદર્ભ આપતા અધિકારીએ જાણ કરી છે કે મોટર વાહન (સુધારા) વિધેયક, ૨૦૧૨, જે અન્ય બાબતો સાથે મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ની કલમ ૧૬૩અમાં સુધારો કરવા માટે હતું, તે રાજ્યસભાએ તા. ૮ મે, ૨૦૧૨ના રોજ પસાર કર્યું હતું. ઉક્ત વિધેયકમાં અધિનિયમની કલમ ૧૬૩-અ(૩)ના સ્થાને એવી જોગવાઈ લાવવાનો પ્રસ્તાવ છે કે જેના દ્વારા કેન્દ્રીય સરકારને દર ત્રણ વર્ષે દ્વિતીય અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ રકમ અથવા ગુણકમાં સુધારો કરવાની સત્તા આપવામાં આવે અને વધુમાં, વિધેયકમાં દ્વિતીય અનુસૂચિના સ્થાને એવી જોગવાઈ લાવવાનો પણ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે કે બિન-આવકદાર વ્યક્તિઓના મૃત્યુ

માટે ૫ વર્ષ સુધીની ઉંમરના બાળકો માટે રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦નું સ્થિર વળતર અને ૫ વર્ષથી વધુ ઉંમરની વ્યક્તિઓ માટે રૂ. ૧,૫૦,૦૦૦/- નું સ્થિર વળતર આપવામાં આવે. જાણ કરવામાં આવી છે કે ચદ્ધપિ વિધેયક રાજ્યસભામાં પસાર થઈ ગયું છે, તેમ છતાં તે તેની મંજૂરી માટે લોકસભા સમક્ષ વિચારાધીન છે. તા. ૫ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૨નો પત્ર આ પ્રમાણે છે:

જે.એક્સ.==૦૦૫૫.એચટીએમ

૫૫. પ્રસ્તાવિત વિધેયકમાંથી અમને જાણવા મળે છે કે ભિન્ન વય જૂથો માટે લાગુ પડતા ગુણકમાં ફેરફાર કરવાનો પ્રસ્તાવ છે; તે વળતરની અનુસૂચિની રચનાનો વિચાર કરતું નથી. વળતર નિર્ધારિત કરવા માટે ધ્યાનમાં લેવાના પરિબળો આ પ્રમાણે છે (એ) પીડિતની વય (બી) ગુણક (સી) રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦/- સુધીની વાર્ષિક આવક (વળતરની ગણતરી માટે મહત્તમ વાર્ષિક આવક રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦/- માનવામાં આવશે, ભલે આવક રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦/- કરતાં વધુ હોય). ગંભીર ઈજા અને અ-ગંભીર ઈજા વગેરે માટે અલગ જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે.

૫૬. કલમ ૧૬૩-એ(૩) ને ધ્યાનમાં રાખીને દ્વિતીય અનુસૂચિમાં સુધારો કરવાની ફરજો કેન્દ્ર સરકારને સોંપવામાં આવી હતી, પરંતુ આ અદાલતના પુનરાવર્તિત અવલોકનો છતાં તેણે ૧૯ વર્ષ સુધી તે કર્યું

નથી. ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર, વર્તમાન જીવનખર્ચને ધ્યાનમાં રાખીને, અને સંસદ દ્વારા પ્રસ્તાવિત અથવા કરવામાં આવનાર દ્વિતીય અનુસૂચિના સુધારાને આધીન રહી, અમે માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલયના સચિવ મારફતે કેન્દ્ર સરકારને દ્વિતીય અનુસૂચિની કોષ્ટકમાં યોગ્ય સુધારા કરવા માટે વિશિષ્ટ નિર્દેશ જારી કરવો યોગ્ય માનીએ છીએ. તે મુજબ, અમે કેન્દ્ર સરકારને તે તાત્કાલિક કરવા નિર્દેશ આપીએ છીએ. જ્યાં સુધી એવો સુધારો કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩એની ઉપકલમ (૩) હેઠળ સોંપાયેલ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કરવામાં ન આવે અથવા સંસદ દ્વારા સુધારો કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી અમે ઠરાવીએ છીએ અને નિર્દેશ આપીએ છીએ કે ૫ વર્ષની વય સુધીનાં બાળકો રૂ.૧,૦૦,૦૦૦/- (રૂપિયા એક લાખ) ના નિશ્ચિત વળતરના હકદાર રહેશે અને ૫ વર્ષથી વધુ વયનાં વ્યક્તિઓ રૂ.૧,૫૦,૦૦૦/- (રૂપિયા એક લાખ પચાસ હજાર) ના નિશ્ચિત વળતર અથવા દ્વિતીય અનુસૂચિની જોગવાઈઓ મુજબ નક્કી થતી રકમ, જેમાંથી જે વધુ હોય તે, મેળવવા હકદાર રહેશે. આવી કોઈ અરજી ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૬૩એ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવે તો આવી રકમ ચૂકવવાની રહેશે.

વ્યાજની મંજૂરી

૫૭. ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૧૭૧ કોઈપણ દાવો મંજૂર કરવામાં આવે ત્યારે વ્યાજ આપવાના નિર્ણય સાથે સંબંધિત છે, તે નીચે મુજબ વાંચાય છે:

૧૭૧. જ્યાં કોઈ દાવો મંજૂર કરવામાં આવે ત્યાં વ્યાજ આપવાનો એવોર્ડ.-જ્યાં આ અધિનિયમ હેઠળ કરવામાં આવેલ વળતર માટેનો કોઈ દાવો કોઈ દાવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવે છે, ત્યાં તે ટ્રિબ્યુનલ આ બાબતમાં જે દર અને જે તારીખ નિર્ધારિત કરે તે મુજબ, અને જે તારીખ દાવો કરવામાં આવેલી તારીખ કરતાં અગાઉની ન હોય, તે તારીખથી, વળતરની રકમ ઉપરાંત સાદું વ્યાજ પણ ચૂકવવામાં આવે તેવી દિશા આપી શકે છે.

ઉક્ત જોગવાઈ હેઠળ વ્યાજનો કોઈ દર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો નથી અને વ્યાજનો દર નિર્ધારિત કરવાની ફરજ ટ્રિબ્યુનલ પર સોંપવામાં આવી છે.

૫૮. વિવિધ અધિનિયમો હેઠળ જોગવાઈ કરાયેલ અને મંજૂર કરાયેલ વ્યાજનો દર નીચે મુજબ છે:

કામદારોના વળતર અધિનિયમ, ૧૯૨૩ ની કલમ ૪ (એ) (૩) મુજબ વળતરની મોડેથી ચુકવણી માટે દર વર્ષે ૧૨% વ્યાજ અથવા અનુસૂચિત બેંકોના ધિરાણ દરની મહત્તમ મર્યાદાથી વધુ ન હોય તેવો વધુ ઊંચો દરે વ્યાજની ચુકવણી કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

(બી) ઉપભોક્તા સંરક્ષણ અધિનિયમમાં વ્યાજ મંજૂર કરવા માટે કોઈ જોગવાઈ ન હોવા છતાં, આ અદાલતે વ્યાજ અધિનિયમની કલમ ૩ અને સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ નો આશ્રય લઈને વ્યાજ મંજૂર કર્યું છે અને વિલંબિત ચુકવણી માટે ૧૨% થી ૧૮% ના દરે વ્યાજ ફટકાર્યું છે.

(સી) ભૂમિ અધિગ્રહણ અધિનિયમમાં વિલંબિત ચુકવણી માટે પ્રથમ વર્ષ માટે ૯% અને બાકીના વર્ષો માટે ૧૫% દરે વ્યાજની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

(ડી) મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬માં અધિનિયમની કલમ ૩૧(૭) હેઠળ વાર્ષિક ૧૮% દરે વ્યાજની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

૫૯. આ અદાલતે કૌશલુમા બેગમ વિ./એસ. ન્યૂ ઈન્ડિયા એશ્યોરન્સ કો. લિ. અને અન્ય (૨૦૦૧) ૨ એસ.સી.સી. ૯ માં નોંધ્યું હતું કે રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકો એક વર્ષની મુદતી થાપણ પર ૯% ના દરે વ્યાજ આપી રહી છે અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

૨૪. હવે, અમારે વ્યાજનો દર નિશ્ચિત કરવો છે. એમ.વી. અધિનિયમની કલમ ૧૭૧ ટ્રિબ્યુનલને આ બાબતે એવો નિર્દેશ આપવા સશક્ત બનાવે છે કે “વળતરની રકમ ઉપરાંત, દાવા કરવાની તારીખથી અગાઉની નહીં હોય એવી તારીખથી અને આ સંબંધે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા દરે સાદું વ્યાજ પણ ચૂકવવામાં આવશે.” અગાઉ, ૧૨% સાદું વ્યાજ વાજબી દર

તરીકે માનવામાં આવતું હતું. અર્થતંત્રમાં આવેલા ફેરફાર અને રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાની નીતિને કારણે વ્યાજદર ઘટાડવામાં આવ્યો છે. રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકો હાલમાં એક વર્ષની મુદતી થાપણો પર ૯%ના દરે વ્યાજ આપી રહી છે. તેથી, અમે નિર્દેશ કરીએ છીએ કે ઉપર નિશ્ચિત કરાયેલ વળતરની રકમ પર અપીલકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાની તારીખથી પ્રતિ વર્ષ ૯%ના દરે વ્યાજ લાગશે. વીમા કંપનીએ કલમ ૧૪૦ હેઠળ ચુકવેલી રૂ. ૫૦,૦૦૦ની રકમ તેની ચુકવણીની તારીખે મૂળ રકમમાંથી કપાત કરવામાં આવશે, અને તે તારીખથી મૂળ રકમના બાકી જથ્થા પર વ્યાજની પુનર્ગણતરી કરવામાં આવશે.

૬૦. આ અદાલતે અબાતી બેઝબરુઆહ વિ. ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર જનરલ, જિયોલોજિકલ સર્વે ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો (૨૦૦૩) ૩ એસ.સી.સી. ૧૪૮ માં નોંધ્યું હતું કે ટ્રિબ્યુનલ્સ, વડી અદાલતો અને આ અદાલત દ્વારા વ્યાજના ભિન્ન ભિન્ન દરો આપવામાં આવી રહ્યા છે. ઉક્ત કેસમાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે વ્યાજનો દર કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર આધારિત ન્યાયસંગત અને ચુકિતસંગત હોવો જોઈએ અને મોંઘવારી, અર્થવ્યવસ્થામાં પરિવર્તન, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા સમયાંતરે અપનાવવામાં આવતી નીતિ, કેસ કેટલો સમયથી બાકી છે, જીવનના ઉપભોગની હાનિ વગેરે જેવા સંબંધિત પરિબલોને ધ્યાનમાં લઈ નક્કી કરવો જોઈએ.

૬૧. સુપે દેઈ વિ. નેશનલ ઈન્શ્યોરન્સ કંપની લિ. અને અન્ય (૨૦૦૯) જ એસ.સી.સી. ૫૧૩ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે યોગ્ય વ્યાજ દર વર્ષે ૯% રહેશે.

૬૨. ઉપરોક્ત અધિનિયમ, ૧૯૮૮ (કલમ ૧૭૧) ની જોગવાઈઓ અને ઉપર નોંધ્યા મુજબ આ અદાલતના અવલોકનને ધ્યાનમાં રાખીને, સમાન કેસમાં આ અદાલતે મંજૂર કરેલ વ્યાજના દર તથા અન્ય પરિબળો, જેમ કે મોંઘવારી, અર્થવ્યવસ્થામાં ફેરફાર, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા સમયાંતરે અપનાવવામાં આવેલી નીતિ અને કેસ ક્યારેથી બાકી છે તે અવધિ, નો વિચાર કરીને વ્યાજનો દર નક્કી કરવાનો પ્રશ્ન ટ્રિબ્યુનલ્સ અને અદાલતો દ્વારા નિર્ણય કરવા માટે અમે ખુલ્લો રાખીએ છીએ.

વર્તમાન કેસ

૬૩. હાલના કેસમાં, નીચેનો તથ્ય પ્રગટ થાય છે:

મૃતકને પ્રતિ માસ રૂપિયા ૧૩,૩૩૧/- જેટલો કુલ પગાર મળતો હતો અને તે આવકવેરા બાબતે પ્રતિ માસ રૂપિયા ૭૮૯/- ની રકમ તેમજ વ્યવસાયવેરા બાબતે પ્રતિ માસ રૂપિયા ૧૦૦/- ની રકમ ચૂકવતો હતો. આ રીતે, તે કર તરીકે પ્રતિ માસ કુલ રૂપિયા ૮૮૯/- ચૂકવતો હતો અને જો આ રકમ મૃતકની કુલ આવકમાંથી કપાત કરવામાં આવે, તો તે પ્રતિ માસ રૂપિયા ૧૨,૪૪૨/- થાય છે.

મૃતકના મૃત્યુ સમયે તેની ઉંમર ૪૮ વર્ષ હતી. તે વધુ ૧૨ વર્ષ સુધી સેવામાં ચાલુ રહ્યો હોત અને તેને પેન્શન મેળવવાનો હક પ્રાપ્ત થયો હોત. તેથી, જો ભવિષ્યની આવકમાં વધારો ૫૦% ગણવામાં આવે, તો તે રૂપિયા ૧૮,૬૬૩/- થાય છે (રૂપિયા ૧૨,૪૪૨/- + રૂપિયા ૬૨૨૧).

'સરલા વર્મા'ના નિર્ણય મુજબ, મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટેની કપાત આધારિત કુટુંબના સભ્યોની સંખ્યા ૨ થી ૩ હોય ત્યારે એક-તૃતીયાંશ (૧/૩મો ભાગ), આધારિત કુટુંબના સભ્યોની સંખ્યા ૪ થી ૬ હોય ત્યારે એક-ચતુર્થીશ (૧/૪મો ભાગ) અને આધારિત કુટુંબના સભ્યોની સંખ્યા ૬ થી વધુ હોય ત્યારે એક-પંચમાંશ (૧/૫મો ભાગ) હોવી જોઈએ. વર્તમાન કેસમાં આધારિત કુટુંબના ચાર સભ્યો છે. તેથી, મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના વ્યક્તિગત અને જીવનનિર્વાહ ખર્ચ માટેની કપાત ૧/૪મો ભાગ હોવી જોઈએ. જો મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિની આવકમાંથી ૧/૪મો ભાગની રકમ કપાત કરવામાં આવે, તો તે રૂ. ૧૩,૯૯૮/- (રૂ. ૧૨,૪૪૨/- + રૂ. ૬,૨૨૧ - રૂ. ૪૬૬૫) થાય છે.

અકસ્માતના સમયે મૃતકની વય ૪૮ વર્ષ હતી, તેથી 'સરલા વર્મા' ના નિર્ણયના આધારે ૧૩ નો ગુણાકાર લાગુ પડશે. તે સ્થિતિમાં દાવેદારો નીચે મુજબના લાભો મેળવવા હકદાર રહેશે:

જે.એક્સ.==૦૦૬૬.એચટીએમ

૬૪. દાવેદારોએ વડી અદાલત સમક્ષ દાખલ કરેલી અપીલમાં, વાજબી વળતર નક્કી કરવાની બદલે વડી અદાલતે માત્ર નગણો વળતરમાં વધારો મંજૂર કર્યો. એવું કરતાં, વડી અદાલતે કોઈ કારણ દર્શાવ્યા વિના, સામાન્ય રીતે 'સરલા વર્મા' (ઉપરોક્ત) કેસના નિર્ણયના પ્રકાશમાં ઉપયોગમાં લેવાતી ગુણક પદ્ધતિથી વિમુખ થઈ વિભાજિત ગુણકની સંકલ્પના રજૂ કરી. વડી અદાલતે એ પ્રશ્નનો પણ વિચાર કર્યો નથી કે મૃતકના પગારમાં ભવિષ્યમાં વધારાની શક્યતા શું હતી, જોકે તેણે નોંધ્યું હતું કે મૃતક ૧૦ વર્ષથી વધુ સમય સુધી પેન્શનપાત્ર સેવામાં ચાલુ રહ્યો હોત. જ્યારે મૃત્યુ સમયે મૃતકની વય ૪૮ વર્ષ હતી, ત્યારે તેણે 'સરલા વર્મા'ના નિર્ણય મુજબ ૧૩ના બદલે ભૂલથી ૧૦નો ગુણક લાગુ કર્યો. તેથી, વડી અદાલતે શા માટે વિભાજિત ગુણક લાગુ કરવાનું પસંદ કર્યું અને ૧૦નો ગુણક અપનાવ્યો તે અમે મૂલવી શકતા નથી. તેથી, અમે નિષ્કર્ષે આવીએ છીએ કે વડી અદાલતનો ચુકાદો તર્કવિરુદ્ધ છે અને નોંધ પર રહેલા પુરાવાને વિરોધી છે, તથા મૃતકની ભવિષ્યની શક્યતાઓનો વિચાર ન કરવા બદલ અને આ અદાલતે પ્રતિપાદિત કાયદાના વિરુદ્ધ જઈ વિભાજિત ગુણક પદ્ધતિ અપનાવવા બદલ તે રદ કરવા યોગ્ય છે. ઉપરોક્ત અમારા નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે ઠરાવીએ છીએ કે વડી અદાલતનો ચુકાદો રદ થવા પાત્ર છે. તેથી, અમે

વિવાદિત ચુકાદો રદ કરીએ છીએ અને ઠરાવીએ છીએ કે દાવેદારો રૂપિયા ૨૩,૪૩,૬૮૮/- ના કુલ વળતર મેળવવા હકદાર છે. તેઓને વધારેલા વળતર પર દરવર્ષે ૧૨%ના દરે ફરિયાદ અરજી દાખલ કરવાની તારીખથી વ્યાજ પણ મળશે. પ્રતિવાદી નં ૨-વીમા કંપનીને આદેશ આપવામાં આવે છે કે તે દાવેદારોના નામે ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ તૈયાર કરાવી, ત્રણ મહિનાની અવધિમાં વધારેલું/વધારાનું વળતર તથા વ્યાજ ચૂકવે.

૬૫. વીમા કંપનીને બેંગલોર ખાતે કર્ણાટકની વડી અદાલતની રજીસ્ટ્રીમાં તેની પાલન અહેવાલ રજૂ કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવે છે; રજીસ્ટ્રી તે જ બાબત યોગ્ય ખંડપીઠ સમક્ષ અવલોકન માટે મૂકે. જો ખંડપીઠને એવું જણાય કે વીમા કંપની આ ચુકાદામાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે, તો કંપનીના અધિકારીઓ વિરુદ્ધ કાર્યવાહી શરૂ કરવી ખંડપીઠ માટે ખુલ્લી રહેશે. ઉપરોક્ત અવલોકનો અને નિર્દેશો સાથે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

Translation of this Judgement has been Provided by M/S

Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====